

Jonna Saarijärvi

”Hyvin löytää luettavaa”

Kyselytutkimus aikuisten kaunokirjallisuuden osastosta Jalasjärven kirjastossa

Opinnäytetyö

Syksy 2014

SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Tutkinto-ohjelma: Kirjasto- ja tietopalvelu

Tekijä: Jonna Saarijärvi

Työn nimi: ”Hyvin löytää luettavaa”: Kyselytutkimus aikuisten kaunokirjallisuuden osastosta Jalasjärven kirjastossa

Ohjaaja: Pirkko Vuorela

Vuosi: 2014

Sivumäärä: 84

Liitteiden lukumäärä: 1

Kyselytutkimuksen tarkoituksena oli saada kvantitatiivista tietoa siitä, miten Jalasjärven kunnankirjaston aikuisten kaunokirjallisuuden osasto koetaan ja millä tavoin asiakkaat siellä toimivat. Samalla haluttiin selvittää millaisesta kirjallisuudesta osaston käyttäjät pitävät ja saada näin tietoa siitä, minkälaisen lukumieltymysten valossa kyselyyn vastaajat kokoelmaa arvioivat. Taustatietoja kaunokirjallisuuden käyttöön sekä lukemis- ja lainauskäyttämiseen haettiin alan kirjallisuudesta. Asioita tarkasteltiin myös kirjastoalan näkökulmasta huomioiden muun muassa kokoelmapoliittisia perusteita. Tällä tavoin pyrittiin saamaan aikaan kokonaisvaltainen kuva siitä, mikä kaiken yhteenliittymä kaunokirjallisuuden osasto on.

Aineistonkeruu tehtiin lomakekyselynä Jalasjärven kirjaston tiloissa kevään ja kesän 2014 aikana. Kysely oli avoin kaikille kaunokirjallisuuden osastoa käyttäville asiakkaille, ja aihetta koskevia vastauksia tuli yhteensä 61 kappaletta.

Tutkimustuloksista käy ilmi, että Jalasjärvellä aikuisten kaunokirjallisuuden osastoa käyttävät henkilöt ikään ja koulutustaustaan katsomatta. Asiakasmielipiteet olivat melko yhdenmukaisia eikä tutkimustuloksissa ilmennyt suurta hajontaa. Aikuisten kaunokirjallisuuden osaston saama arvio on yleisnäkömältään hyvä niin kokoelman kattavuuden, esillepanon kuin saadun palvelunkin osalta. Tämä näkökulma on yhteinen suurimmalle osalle kyselyyn vastanneista. Opinnäytetyön nimi ”Hyvin löytää luettavaa” kiteyttää tutkimustulokset ja onkin suora lainaus kyselyyn vastanneen asiakkaan antamasta avoimesta palautteesta.

Avainsanat: Jalasjärvi, asiakastyytyväisyys, kyselytutkimus, kaunokirjallisuus, kirjastonkäyttö

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: SeAMK business and culture

Degree programme: Library and Information Services

Author/s: Jonna Saarijärvi

Title of thesis: "Reading found easy": A Survey on adult fiction department in Jalasjärvi library

Supervisor(s): Pirkko Vuorela

Year: 2014

Number of pages: 84

Number of appendices: 1

The purpose of this research was to get quantitative information about what customers think about the adult fiction department of Jalasjärvi library and how they use it. At the same time another purpose was to find out what kind of literature customers like to read. From these results information about the reasons behind customers' evaluations was received. The questionnaire was carried out at the Jalasjärvi municipal library during spring and summer 2014. It was addressed to all the customers who use adult fiction department. During this questionnaire 61 customers participated in the survey.

Background information for the use of fiction and reading and lending behaviour was sought from the literature of the library field. Matters were also examined from the view of library branch, for example from the collection policy. This way a comprehensive picture was formed about what the composition of the fiction department in a library is.

Research results indicate that the adult's fiction department in Jalasjärvi is used by customers of all ages and educational backgrounds. Almost all the opinions were quite similar and there was not large dispersion. Adult's fiction department gets broadly good results about all three parts: coverage of collection, order of material and customer service. This point of view is similar for almost all the customers who answered to this questionnaire. Name of this thesis "Hyvin löytää luettavaa" ("Reading found easy" in English) summarizes the research results. The name is an actual quote from a customer who participated in this questionnaire.

Keywords: Jalasjärvi, customer satisfaction, survey, fiction, library use

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
Kuvio- ja taulukkoluetelo.....	6
1 JOHDANTO.....	8
2 KIRJASTONKÄYTTÖ.....	9
2.1 Tutkimuksessa käytetyt käsitteet.....	9
2.2 Tilastotietoa kirjastonkäytöstä Jalasjärvellä	11
2.3 Asiakastyypit ja kirjastonkäytön tapoja.....	12
2.4 Kokoelmatyön merkitys	14
2.5 Lukemisen ja kaunokirjallisuuden merkitys	17
2.5.1 Kirjastot ja kaunokirjallisuus.....	18
2.5.2 Kaunokirjallisuuden käyttö: miksi luemme juuri kaunokirjallisuutta .	19
3 JALASJÄRVI.....	22
3.1 Jalasjärvi: Pohjanmaan portti	22
3.2 Jalasjärven kunnankirjasto.....	23
3.2.1 Kirjaston kokoelma ja kokoelmapolitiikka	23
3.2.2 Kirjaston aikuisten osasto	25
4 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET	27
4.1 Tutkimusongelmat ja tutkimuksen lähtökohdat	27
4.2 Tutkimusmenetelmät.....	28
4.2.1 Tutkimusmenetelmän valintaperusteet	28
4.2.2 Aineistonkeruumenetelmä.....	29
4.2.3 Otantamenetelmä	30
4.3 Tutkimuksen toteutus.....	32
4.3.1 Lomakkeen muotoilu.....	32
4.3.2 Aineistonkeruun käytännön toteutus	35
5 TUTKIMUSTULOKSET	36
5.1 Vastajaat.....	36
5.2 Aikuisten kaunokirjallisuuden osaston käyttötavat	44

5.2.1 Asiakkaiden lukutottumukset.....	44
5.2.2 Luettavanetsimistavat	53
5.3 Aineiston löydettävyys.....	56
5.3.1 Aineiston löytyvyyden helppous	56
5.3.2 Aineiston esillepano	60
5.3.3 Asiakastoiveet osaston suhteen.....	64
5.4 Kokoelma	65
5.4.1 Kokoelman kattavuus.....	65
5.4.2 Kokoelman tasapuolisuus	67
5.4.3 Asiakastoiveet kokoelman suhteen.....	69
6 YHTEENVETO.....	72
7 POHDINTA	74
8 LÄHTEET	76
9 LIITTEET	80

Kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Vastaajien ikäjakauma.	38
Kuvio 2. Vastaajien sukupuoli ikäryhmittäin.	39
Kuvio 3. Vastaajien koulutustausta ikäryhmittäin.	42
Kuvio 4. Viikoittaiskäyttäjät ikäryhmittäin.	43
Kuvio 5. Käytön useus ikäryhmittäin.	44
Kuvio 6. Millaista aineistoa asiakkaat lainaavat.	46
Kuvio 7. Millaista aineistoa asiakkaat lainaavat: prosenttiosuudet.	47
Kuvio 8. Osastolta lainattava aineisto ikäryhmittäin.	49
Kuvio 9. Miten luettavaa etsitään.	55
Kuvio 10. Kokoelman kattavuus asiakasnäkökulmasta.	66
Kuvio 11. Genrejen edustus asiakasnäkökulmasta.	68
Taulukko 1. Vastaajamäärät sukupuolittain.	36
Taulukko 2. Vastaajien ikäjakauma.	37
Taulukko 3. Vastaajien koulutustausta.	40
Taulukko 4. Ikäryhmittäiset lainaustottumukset.	48
Taulukko 5. Millaista kirjallisuutta luetaan mieluiten.	50
Taulukko 6. Lukumieltymykset ikäryhmittäin ja koulutusasteittain.	51
Taulukko 7. Vastaajien mieligenret.	52
Taulukko 8. Genrejen suosio ikäryhmittäin.	53
Taulukko 9. Miten luettavaa etsitään.	54
Taulukko 10. Asiakaskokemukset asiakaspalvelusta kirjavinkkien ja tiedonhaun suhteen.	56
Taulukko 11. Miten helposti mieluisia luettavaa löytyy.	57
Taulukko 12. Luettavan löytyvyys suhteessa käytön useuteen.	58
Taulukko 13. Mieluisen luettavan löytymisen helppous suhteessa saadun opastuksen tasoon.	58
Taulukko 14. Miten hyviksi hyllyopasteet koetaan.	59
Taulukko 15. Hyllyopasteiden laatu suhteessa siihen, miten helposti mieluisia luettavaa löytyy.	60

Taulukko 16. Aineiston esillepanon saama arviointi.....	61
Taulukko 17. Aineiston esillepanon saama arviointi suhteessa käytön useuteen.	61
Taulukko 18. Tyytyväisyys genrejen esillepanoon.	62
Taulukko 19. Tyytyväisyys genrejen esillepanoon verrattuna tyytyväisyyteen yleisestä esillepanosta.	63
Taulukko 20. Tyytyväisyys genrejen esillepanoon verrattuna osaston käytön useuteen.	64
Taulukko 21. Kokoelman kattavuus asiakasnäkökulmasta.	66
Taulukko 22. Kokoelman kattavuus verrattuna mieluisan luettavan löytyvyyteen.	67
Taulukko 23. Miten hyvin eri genret ovat edustettuina kokoelmassa.	68
Taulukko 24. Genrejen edustuksen taso mieligenreihin nähden.....	69

1 JOHDANTO

Jalasjärven kirjastossa tehtiin muutama vuosi sitten laaja asiakastyytyväisyyskysely osana Seinäjoen ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelualan opinnäytetyötä. Kyseinen Susanne Laitamäen (2012) tekemä opinnäytetyö Ilman asiakkaita ei ole kirjastoa: Kyselytutkimus asiakastyytyväisyydestä ja kirjastonkäytöstä Jalasjärvellä antaa kattavaa tietoa asiakastyytyväisyyden tilasta. Laitamäki kertoo (2012, 27) aloittaneensa aineistonkeruun marraskuussa 2010, joten katsoin kevään 2014 olevan hyvä aika lähteä hieman syventämään ja päivittämään jo muuttaman vuoden takaista tutkimusta.

Aiheeni rajasin koskemaan asiakastyytyväisyyttä aikuisten kaunokirjallisuuden osaston suhteen, sillä minua itseäni kiinnostaa esimerkiksi se, millä perustein asiakkaat luettavaa valitsevat. Oma kiinnostukseni kaunokirjallisuutta kohtaan oli yksi suurimmista syistä lähteä tutkimaan asiakastyytyväisyyttä tämän minun silmissäni hyvin merkityksellisen osaston suhteen. Lisäksi katsoin järkeväksi ottaa kohteekseni nimenomaan kaunokirjallisuuden osaston, sillä yhdistetty tutkimus esimerkiksi tieto- ja kaunokirjallisuuden osastosta olisi saattanut kääntyä liian vaikeaksi toteuttaa osastojen erilaisten käyttöfunktioiden vuoksi.

Kirjaston henkilökunta näytti idealleni vihreää valoa, kun siitä kerroin joulukuussa 2013 ollessani kirjastossa työharjoittelussa. Vaikka Laitamäki (2012) sivusi aihetta omassa opinnäytteessään, henkilökunnalla oli kuitenkin kiinnostusta saada selville entistä syvempää tietoa aiheesta. Näppituntuman lisäksi kaivattiin kokonaisvaltaista tietoa mielipiteistä ja toiveista, jotta osastoa voitaisiin tarpeen mukaan kehittää. Samalla nyt voisi avautua mahdollisuus nähdä onko asiakastyytyväisyyteen tullut osaston kohdalla muutoksia Laitamäen tutkimukseen verrattuna.

2 KIRJASTONKÄYTTÖ

2.1 Tutkimuksessa käytetyt käsitteet

Tässä alaluvussa pohjustetaan joitakin yleisiä termejä ennen siirtymistä kirjastonkäytön aihepiireihin. Kaikkia termejä ei välttämättä voida tarkasti määritellä, mutta pyrin avaamaan ainakin sen näkökulman, josta termiä tässä tutkimuksessa käytetään. Myöhemmin tutkimusmenetelmää ja tutkimuksen eri vaiheita kuvattaessa avataan tarkemmin niihin liittyvää käsitteistöä, nyt tarkastelussa on kirjastonkäyttöön ja kokoelmaan liittyvää terminologiaa.

Juhani Pihlaja (2004, 46-47) lainaa Pertti Vakkarin ajatuksia siitä, mitä kirjastonkäyttö todella on. Yleiseksi määritelmäksi kirjastonkäytölle heidän mukaansa sopii se, että henkilö käy kirjastossa. Pihlaja kritisoi tätä määritelmää, koska se on liiankin yleinen. Kriitikillä on syynsä, sillä esimerkiksi tässä tutkimuksessa kirjaston aikuisten kaunokirjallisuuden osaston käyttäjäksi ei voida käsittää henkilöä, joka vain kävelee osaston läpi, kuten Vakkarin määritelmästä voitaisiin soveltaen ajatella. Pihlaja sanoo Vakkarin täsmentävän, että henkilön tulee käyttää vähintään yhtä kirjaston palveluista kirjastossa käydessään, jotta kyse todella olisi kirjastonkäytöstä.

Kaunokirjallisuuden osastosta puhuttaessa tarkoitetaan kirjaston sitä osastoa, johon on sijoitettu sepitteellistä ja mielikuvitukseen vetoavaa kirjallisuutta, kuten Hosiaislouma (2003, 405) kaunokirjallisuutta määrittelee. Hän toteaa kaunokirjallisuuden kuuluvan epiikan, lyriikan ja draaman. Käytän näistä kansanomaisempia termejä kertomakirjallisuus, runous ja näytelmät. Kirjallisuuden genren Hosiaislouma (271) määrittelee kirjallisuuden lajiksi. Yksi *genre* eli laji on ryhmä teoksia, joita yhdistää vähintään yksi piirre. Käytän tutkimuksessani yleisluontoisesti termiä *genre*, tarkemmin määriteltäessä mainitsen mistä genrestä (esimerkiksi sota tai romantiikka) on kysymys.

Puhuttaessa kokoelmatyöstä tarkoitetaan niitä työtehtäviä, joita kokoelmanhoidossa tehdään, kuten poistoja ja hankintoja. Näin esimerkiksi Raine Wilén ja Terttu Kortelainen (2007, 18) kokoelmatyötä määrittelevät. Kokoelmasta puhuttaessa

tarkoitetaan sitä aikuisten kaunokirjallisuuden kokonaisvalikoimaa, joka kirjastosta löytyy. Kokoelma on käytännössä sama asia kuin aineisto, mutta en käytä jälkimmäistä sanaa kirjastoa koskien, koska se voisi aiheuttaa sekaannuksia tutkimusaineistoon eli siihen materiaaliin, jota kyselyllä kerätään.

Kokoelmatyötä määrittelee kirjaston kokoelmapolitiikka, kuten Kaisa Hypén (2006, 11) toteaa. Kokoelmapolitiikkaan vaikuttavat hänen mukaansa monet seikat, kuten millaista kirjallisuutta on tarjolla, miten kirjastossa suhtaudutaan lukemiseen ja millainen merkitys sille annetaan sekä kirjaston mielikuvat siitä, millaista materiaalia kirjaston tulisi tarjota ja mitä asiakkaat kaipaavat.

Jarmo Saartin (1996, 17) mukaan lainaukseen vaikuttaa muun muassa kirjaston palvelutarjonta. Palveluihin sisältyväksi Saarti laskee niin kirjaston kokoelman kuin sen esillepanonkin. Kirjaston palveluista puhuttaessa tarkoitetaan siis myös kokoelmaa, en pelkästään esimerkiksi mahdollisuutta varata tai lainata teoksia. Palvelu käsittää tässä kaiken sen tarjonnan, jota kirjastolla on aikuisten kaunokirjallisuuden suhteen. Asiakaspalvelu on termi erikseen ja sillä tarkoitetaan tilannetta, jossa henkilökunnan edustaja jollakin tavalla palvelee asiakasta, kuten opastaa, lainaa, uusii lainoja tai vinkkaa kirjoja.

Pääasiassa voidaan aikuisten kaunokirjallisuuden osaston käytön nähdä johtuvan puhtaasti lukuhalusta, vaikka poikkeuksiakin varmasti löytyy, kuten kirjojen lainaaminen koulutehtävää varten. Pirjo Tuomi (2011, 88) määrittelee lukuhalun mieluummin termillä lukemisen tarve, koska hänen mukaansa ollaan vähitellen palaamassa aikaan, jolloin kaunokirjallisuuden lukemiselle piti olla jokin hyvä syy. Tuomella on tässä kieltämättä pointtinsa, sillä nykyään ainakin nuorten keskuudessa saattaa törmätä tilanteeseen, jossa nuori joutuu perustelemaan ikätoverilleen miksi hän lukee. Käsittäisin tämän johtuvan siitä, että tiettyjen ikäryhmien keskuudessa lukeminen tulkitaan vanhanaikaiseksi ajanvietteeksi. Tutkimuksessa käytetään kuitenkin tarpeen vaatiessa termiä *lukuhalu*, koska ei ole todennäköistä, että kyselyn kohderyhmän keskuudessa tällaista perustelun tarvetta kohdattaisiin kovinkaan usein. Näin ollen lukuhalu kuvaa terminä paremmin syytä kaunokirjallisuuden lukemiselle kuin lukemisen tarve, vaikka en voikaan kieltää, ettei lukemiselle voisi olla jokin todellinen tarve, kuten koulutehtävä.

2.2 Tilastotietoa kirjastonkäytöstä Jalasjärvellä

Jalasjärven kunnankirjastoon liittyen on tehty 2000-luvulla kaksi asiakastytyväisyyskyselyä. Ensimmäinen tehtiin vuonna 2004, toinen on vuonna 2012 valmistunut Susanne Laitamäen opinnäytetyö. Tässä kohtaa kerrotaan lyhyesti tutkimustuloksista, jonka jälkeen syvennyttään niihin asioihin, jotka vaikuttavat asiakastytyväisyyteen niin jonkin tietyn osaston kuin koko kirjastonkin kannalta.

Päivi Samppala (2010, 29) kertoo, että vuoden 2004 kysely tehtiin koskien koko vapaa-ajantoimea. Hänen mukaansa kirjaston kokonaisarvosanaksi saatiin 3,8 asteikolla 1-5 ja erityisen tyytyväisiä oltiin sijainnin ja palvelun lisäksi myös kirjavalikoimaan. Tutkimus ei kerro tarkemmin, miten mielipiteet jakaantuivat aikuisten kaunokirjallisuuden kohdalla, mutta kokonaisuutena tilanne vaikuttaa hyvältä. Tuolloin kirjasto sai kritiikkiä tilanahtaudesta, mikä seikka onkin korjaantunut vuonna 2006 tapahtuneen kirjaston muuton jälkeen (29-30).

Susanne Laitamäen tutkimuksessa paneudutaan tarkemmin myös kaunokirjallisuuden kokoelmaan. Tässä kaunokirjallisuus käsittää nimenomaan aikuisten kaunokirjallisuuden, sillä lasten- ja nuortenkirjallisuutta hän tutki erikseen. Laitamäen (2012, 110) mukaan kaunokirjallisuus sai parhaat arvostukset koko kokoelmasta. Keskiarvoksi tälle kokoelmanosalle saatiin 4,05, ja mikäli myös nollavastaukset (asteikkona 0-5, jossa 0 kuvaa ”en tiedä, en käytä tätä osaa kokoelmasta”) otetaan huomioon, keskiarvoksi tulee 3,44. Laitamäen mukaan (110) keskiarvo on silti edelleen paras muihin verrattuna.

Laitamäen (2012, 110-111) tutkimuksen mukaan 54 prosenttia vastanneista antoi kaunokirjallisuuden kokoelmalle toiseksi parhaan arvostuksen ja miltei 20 prosenttia antoi parhaan arvostuksen. Tämä kuvastaa selkeästi sitä, että kokoelmaan oltiin kyselyn aikaan loppuvuodesta 2010 alkuvuoteen 2011 todella tyytyväisiä. Laitamäki huomauttaa, ettei vastaajien iällä ollut suurta vaikutusta arvostuksiin. Sen sijaan melko ilmeiseksi seikaksi nousi hänen mukaansa se, että useimmin kirjastoa käyttävät etsivät kaunokirjallisuutta kaikkein harvimminkin.

2.3 Asiakastyypit ja kirjastonkäytön tapoja

Kirjaston asiakkaita ja sen käyttötapoja on mahdollista jakaa erilaisiin ryhmiin, kuten Jouko Raivio (1990) asiakastyypittelyllään ja Juhani Pihlaja (2004) käyttötapa-jaottelullaan osoittavat. Asiakkaan toimintaan kirjastossa vaikuttaa paljon hänen senhetkinen tilanteensa ja syynsä hakeutua kirjastoon, joten periaatteessa jako voi tuntua hieman keinotekoiselta. Asiakkaiden toiminnassa on kuitenkin usein havaittavissa jonkinlaisia rutiineja, jotka vaikuttavat hänen tapansa käyttää kirjastoa.

Raivio perustaa tyyppittelynsä omiin kokemuksiinsa, joiden mukaan kirjaston asiakkaat on jaettavissa kolmeen pääryhmään. Ryhmät ovat tekijäorientoitunut, lajiorientoitunut ja aiheorientoitunut lukija. Tekijäorientoitunut lukija etsii tietyn kirjailijan teoksia, lajiorientoitunutta kiinnostaa tietty genre. Aiheorientoitunut puolestaan etsii tietyn aihepiirin kirjallisuutta, kuten esimerkiksi kuolemaa käsitteleviä teoksia. (1990, 43-44.) Työharjoittelujaksoni aikana syksyllä 2013 huomasin, että myös Jalasjärvellä tämä jako pääpiirteissään pitää paikkansa, vaikei asiakkaita aina voikaan sijoittaa yksiselitteisesti tiettyyn lokeroon. Raivion jaottelu on hieman liian karkea, koska se ei ota huomioon esimerkiksi niitä asiakkaita, jotka lainaavat kirjoja niin sanotusti fiilispohjalta ja suositusten perusteella.

Vaikka Raivion jaottelu perustuu hänen omiin kokemuksiinsa, sen taustalla on yksi tärkeä kysymys, joka selittää jaon karkeuden. Raivio nosti jo vuonna 1990 esille ajatuksen siitä, että ketä hyllyjärjestys oikeastaan kirjastossa palvelee: asiakasta vai henkilökuntaa (43). Asiakastyypittelyllään hän pyrkii osoittamaan, ettei hyllyjärjestys välttämättä palvele kaikkia asiakastyyppejä. Tässä täytyy tietenkin ottaa huomioon se seikka, että asiakkaan pääsy halutunkaltaisen kirjallisuuden äärelle on paljon helpompaa kuin vuonna 1990, koska nykyään asiakas voi halutessaan itse tutkia verkkokirjastosta kirjoja niin tekijän, genren kuin aiheenkin pohjalta. Asiasanoitus ja Internet-aika siis tarjoavat asiakkaille paremmat valmiudet löytää halutunlaisia teoksia, mutta Raivion tyyppittelyssä on edelleen totuuden siemen.

Myös Pihlaja (2004, 61) jakaa asiakkaita omiin ryhmiinsä. Hänen jaottelussaan on kuusi pääkohtaa, jotka ovat säännölliset, potentiaaliset säännölliset, potentiaaliset vanhemmat, satunnaiset, potentiaaliset satunnaiset asiakkaat ja pysyvät ei-käyttäjät. Pihlajan mukaan henkilön yhteiskunnallinen asema, ikä, koulutustausta

ja ammatillinen asema ovat melkoisen ratkaisevia asiakkuuden laatua määriteltäessä. Jaottelussa on kyllä paljon totta, kuten esimerkiksi että potentiaalisten vanhempien asiakkaiden ryhmään kuuluu ihmisiä, jotka ovat käyttäneet kirjastopalveluja, mutta heikentyneet aistit ovat alkaneet rajoittaa tai estää kirjastonkäyttöä. Totta on myös, että säännölliset asiakkaat voivat usein olla nuoria, jotka opintojensa vuoksi käyttävät kirjastoa aktiivisesti. Ihmisten lokeroiminen on kuitenkin sängen haastavaa ja Pihlajan jaottelussa johonkin ryhmään kuulumiselle on useampia kriteerejä. Kirjastonkäytön tapoihin vaikuttavat tekijät tulevat paremmin esiin Raivion jaottelussa, kun taas Pihlaja keskittyy enemmänkin tarkastelemaan käytön useutta ja luo erillisen jaottelun käyttötavoille.

Pihlajan (2004, 49) mukaan kirjastonkäyttö on mahdollista jakaa kolmeen osaan. Osat ovat praktinen, orientoiva ja viihteellinen kirjastonkäyttö. Praktisessa kirjastonkäytössä haetaan käytännön tietoa johonkin ongelmatilanteeseen, kun taas orientoivassa kirjastonkäytössä tietoa hankitaan itseisarvoisesti eli tietoa ei hankita minkään välittömän ongelman ratkaisuun. Viihteellinen kirjastonkäyttö on nimenäkin mukaisesti ajan kuluttamista ja rentoutumista. Näistä viihteellinen kirjastonkäyttö on läheisesti tekemisissä kaunokirjallisuuden kanssa, sillä kaunokirjallisuutta usein lainataan nimenomaan viihteeksi ja rentouttajaksi. Praktisen ja orientoivan kirjastonkäyttäjän tarpeita sen sijaan on vaikeampia kaunokirjallisuuden osastolla lähteä täyttämään. Pihlajan (49) mukaan myös jaottelu varsinaisten käyttötapojen mukaan on mahdollinen, esimerkiksi joku käyttää kirjastoa perinteisesti lainaamiseen ja tiedon etsimiseen, toiselle taas kirjaston tarjoamat tietotekniset varusteet ovat syy hakeutua kirjastoon.

Vaikka Raivion ja Pihlajan jaot ovat toimivia, eivät ne välttämättä vertaudu suoraan siihen, miten asiakas kirjastossa toimii. Esimerkiksi asiakaskyselyssä ei ollut vaihtoehtona ”etsin tietyn tekijän teoksia” tai ”etsin tietyn genren teoksia” kysyessäni miten luettavaa osastolta etsitään. Etenkin Raivion asiakastyypittely kuvastaa paremmin lukutottumuksia ja siitä seuraavia kirjastonkäytön tapoja. Käyttötavat eivät välttämättä ole pysyviä, vaan taustalla vaikuttaa aina useampia eri tekijöitä. Ennen aktiivinen tekijäorientoitunut kaunokirjallisuuden kuluttaja saattaa perheenlisäyksen myötä siirtyä kuvakirjojen pariin tai työpaikan vaihtuessa etsiä enemmän ammattikirjallisuutta.

2.4 Kokoelmatyön merkitys

Kirjastojen kokoelmista noin puolet on kaunokirjallisuutta, joten kokoelmatyön onnistumiseen siltä osin kannattaa todellakin panostaa, kuten muun muassa Hypén (2006, 13) toteaa. Kokoelmatyötä ohjaavat monet seikat: on laatusuosituksia, kirjaston oma kokoelmapolitiikka ja asiakkaiden toiveet. On tärkeää löytää tasapaino kaikkien niiden ”vaatimusten” välillä, joita kirjastoille osoitetaan eri tahoilta. Birgitta Modigh (2000, 51) toteaaakin, että jos kokoelma ei ole laadukas ja monipuolinen, osoitetaan syyttävä sormi aina aineiston valitsijoihin, vaikka taustalla saattaa olla esimerkiksi määrärahojen pienentäminen. Samalla hän kuitenkin huomauttaa (50), että määrärahojen pieneminen ei saa merkitä kokoelman laadun heikentymistä. Hänen mukaansa silloin tulee vain pohtia valintaa entistä tarkemmin. Käytännössä asia ei ole ihan niin helppo kuin Modigh esittää.

Kirjastojen kokoelmien eli tarjonnan merkitys korostuu nykyisellä Internet-aikakaudella, kun lähes kaikenlaista materiaalia on löydettävissä helposti netistä. Kokoelmatyön tekeminen tuntuu olevan entistä haastavampaa, kun kirjaston tulisi säilyttää eräänlainen kilpailukykyensä Internetiin verrattuna. Kaunokirjallisuuden puolella tämä ei tosin näy samalla tavalla kuin tietokirjallisuudessa, mutta siitä huolimatta myös tämä kokoelmanosa vaatii panostusta. Hyvin hoidettu, monipuolinen, ajanmukainen, siisti ja houkuttelevasti esiin laitettu kokoelma kiinnostaa ketä tahansa enemmän kuin nuhjaantunut kirjavarasto. Seuraavaksi esitelläänkin kokoelmatyössä huomioon otettavia asioita.

Yleisillä kirjastoilla on laatusuositukset, joiden mukaan kirjastojen eri osa-alueita kehitetään. Kokoelmien laatusuosituksissa on monia asioita, joita tulee ottaa huomioon. Yleisesti ottaen kokoelmilta odotetaan monipuolisuutta ja ajanmukaisuutta, mutta myöskään ajallista syvyyttä ei tule unohtaa. (Yleisten kirjastojen laatusuositus 2010, 47.)

Nykyisten suositusten mukaan on olemassa kolme päälinjaa, jotka säätelevät hankintapuolta. Ensinnäkin uutuushankintoja tulisi olla vähintään 400 kirjaa 1000 asukasta kohti. Muuta aineistoa tulisi uutuushankintana olla vähintään 100 kappaletta 1000 asukasta kohti. Sanoma- ja aikakauslehtiä kirjastoihin tulisi hankkia vähintään 15 vuosikertaa per 1000 asukasta, mutta kuitenkin niin, että vuosikertoja

olisi yhteensä vähintään 45. Hankintalukujen seuraaminen on vain toinen puoli kokoelmanhoidollisista perustehtävistä. Myös poistoja pitää tarkkailla ja kansainvälisen suosituksen mukaan poistojen ja hankintojen tulisi olla vähintään 8 prosenttia kirjakokoelmista (Yleisten kirjastojen laatusuositus 2010, 49). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että poistoja tulisi tehdä yhtä paljon kuin hankintoja.

Kokoelmien muodostamisessa pelkkä lukujen seuraaminen ei riitä. Laatusuosituksen mukaan huomioon on otettava myös väestön ikä- ja kielijakauma sekä ammatitirakenne. Lasten lukuharrastuksen ja medialukutaidon kehittäminen mainitaan myös erikseen tärkeänä asiana, johon tulee pyrkiä monipuolisella ja kiinnostavalla lastenaineiston kokoelmalla. Myös alan uudet tuulet, kuten e-kirjat, tulee huomioida ja kehityksessä tulee pysyä mukana. Kirjastojen siis tulisi tarjota kattavaa e-aineistoa asiakkailleen. Kunkin kirjaston tulee kuitenkin kaikista suosituksista huolimatta tarkkailla itseään myös osana suurempaa kokonaisuutta, sillä kirjastojen kokoelmien tulisi täydentää toisiaan ja kirjastojen tulisi tehdä yhteistyötä. (Yleisten kirjastojen laatusuositus 2010, 50.)

Pihlajan mukaan (56, 2004) kokoelman laajuus ja monipuolisuus ovat lainaamiseen aktiivisia tekijöitä. Näkemys on helppo ymmärtää, sillä kun asiakkaalla on valinnanvaraa, on todennäköisempää, että valikoimasta löytää jotakin itseä kiinnostavaa. Pihlaja toteaaakin, että kokoelman rakenteella on suurin merkitys paljon lukeville asiakkaille. Hän ei perustele tämän ajatuksen taustoja syvemmin, mutta hänen voitaneen tulkita tarkoittavan, että paljon lukevat usein esimerkiksi tuntevat oman makunsa paremmin ja osaavat vaatia kokoelmalta sen suhteen enemmän.

Seppo Verhon mukaan kokoelmat muuttuvat yhä enemmän asiakkaiden mieltymysten mukaisiksi, koska lainausluvut ovat tärkeitä mittareita kirjaston toimintaa tarkasteltaessa. Kokoelmatyön ja sitä myöden myös kokoelmien muutokseen on vaikuttanut kirjastojen toimintaympäristön muutos. Esimerkiksi kirjastokimppoihin kuulumisen on huomattavan yleistä nykyään, minkä vuoksi yksittäisen kirjaston ei välttämättä tarvitse pohtia kysyntää ja varausjonoja niin paljon kuin ennen: kirjan saa helposti tilattua kimppekirjastosta tai vaikkapa Varastokirjastosta. (Verho 2005, 20.) Suuntaus siihen, että asiakkaita kuunnellaan yhä enemmän yhä useammassa kirjastossa, lienee oikea. Ulla Forsténin (2000, 30) mukaan aineiston hankkimisessa vain laadullisin perustein olisi olemassa riski, että kirjasto lakkaisi

olemasta koko kansalle suunnattu ja yhteinen instituutio. Hän kysyykin (2000, 29), että kenelle aineistoa oikeastaan hankitaan, hyllyä lämmittämään vai asiakkaita varten. Modigh (2000, 54) on samoilla linjoilla Forsténin kanssa. Hän toteaa, että vaikka kirjastoilla onkin eräänlainen velvollisuus tarjota laatukirjallisuutta, niin toisaalta asiakkaat itse osoittavat millainen kirjallisuus on hyvää ja sitä kirjasto sitten tilaa. Asiakasmielipiteillä on selkeästi kasvava merkitys kokoelman muodostamisessa, vaikka kirjastoilla Hypénin (2006, 12) mukaan edelleen roolinsa myös materiaalin säilyttäjänä.

Doris Stockmann, Niklas Bengtsson ja Yrjö Repo (2000, 66) toteavat, että jos kokonaismäärärahaa vähennetään, kirjastoissa helpoin supistuskohde löytyy aineiston hankintapuolelta. Kieltämättä se on hyvin ristiriitaista yleiselle kirjastolle saneltujen tehtävien kanssa, sillä kuten he (64) huomauttavat, yleisten kirjastojen kokoelmaa kerätään kaikkien käytettäväksi taustoista riippumatta. Tästä syystä ei kuulosta kovin tasapuoliselta supistaa aineistohankinnasta, mutta toisaalta Forsténin (2000, 29) mukaan kirjastoja suorastaan painostetaan muun muassa vähälevikkinen kirjallisuuden hankkimiseen ja kattavan valikoiman muodostamiseen, jolloin unohdetaan laajan yhteistyön mahdollistava kirjastoverkko, joka pitää huolen siitä, ettei kaikilla tarvitse olla jokaista ilmestyvää kirjaa omassa kokoelmassa. Toimiva yhteistyö kirjastojen välillä tekee niiden kokoelmista myös vähemmän haavoittuvia, sillä vaikka jonkin loppuunmyydyin teoksen viimeinen nide hajoaisi tai katoaisi, on se hankittavissa asiakkaalle muuta kautta.

On hyvä, että kirjastoilla on kokoelmatyötä ohjaavia tekijöitä, sillä tuskin näin hyvin hoidettu kirjasto-organisaatio olisi maassamme muuten mahdollinen. Hyvin hoidettu kokoelma on osa kirjaston imagoa, joka joko vetää asiakkaita puoleensa tai saa heidät äänestämään jaloillaan ja siirtymään muualle. Juha Herkmanin ja Eliisa Vainikan (2012, 87) tutkimuksen mukaan kirjasto on säilyttänyt asemansa suosituimpana paikkana kirjojen hankkimiseen, mihin kyllä erittäin todennäköisesti vaikuttaa korkeatasoiset kokoelmat, joiden rakentamiseen ja ylläpitoon on käytetty aikaa ja asiantuntemusta.

2.5 Lukemisen ja kaunokirjallisuuden merkitys

Kirjastossa työskentelevät tietävät, miten paljon ihmisille edelleen kaunokirjallisuus merkitsee. Omasta kokemuksestani voin sanoa, että tiettyjä kirjoja kysellään, niitä kommentoidaan, kaivataan tietyn aihepiirin kirjoja ja joskus jopa kerrotaan miksi kyseinen teos on tuntunut juuri itselle sopivalta ja omalta. Tuomo Saurin (2004, 33-34) mukaan lukemisen yleisyys on laskenut, vaikkakin lukemisharrastuksella on vahva asema suomalaisten keskuudessa. Tätä ei ole lainkaan vaikea uskoa, sillä on selvää, että ihmisten vapaa-ajanviettotavat muuttuvat siinä missä elämäntavat ja –rytmikin. Hektisen arjen vastapainoksi perinteinen ajanviettotapa, lukeminen, voi tuntua erityisen miellyttävältä ajanvietteeltä.

Usein kuulee ihmisten sanovan, että lukiessa he nollaavat ajatuksensa ja vaihtavat vapaalle. Kuitenkin Lasse Koskelan ja Pasi Lankisen (2003, 25) mukaan lukiessa ihmismieli tekee koko ajan töitä aktiivisesti, vaikka sitä emme itse tiedostaisikaan. Ulf Fredriksson ja Karin Taube (2012, 18) määrittelevätkin lukemisen sisältävän sanojen koodausta eli tunnistusta samaan aikaan luetunymmärtämisen kanssa. Heidän mukaansa (16) lukeminen on siis kielellinen aktiviteetti, jolla on mahdollisuus myös herättää ajatuksia. Lauri Saarinen, Juri Joensuu ja Raine Koskimaa (2010, 46) puolestaan yhdistävät lukemisen ja kaunokirjallisuuden merkitykset tiiviisti toisiinsa. Heidän mukaansa kaunokirjallisuuden lukeminen luo identiteettiä, muokkaa maailmankuvaa ja tietoisuutta.

Lukeminen on Pertti Vakkarin (1983, 10) mukaan paitsi tiedonhankinnan myös virkistäytymisen muoto. Hän määrittelee lukemisen olevan viihteellistä, orientoivaa tai praktista tai jopa kaikkia näitä samanaikaisesti. Praktinen tarkoitus lukemisella on, kun se voi auttaa selviytymään ongelmatilanteista. Orientoiva tarkoitus vuorostaan ei liity käytännön hyötyyn, mutta voi auttaa mielipiteen rakentamisessa. Viihteellinen tarkoitus on nimensä mukaisesti puhtaasti ajankulua. Kaunokirjallisuuden lukemiseen näistä lienee parhaiten sovellettavissa orientoiva ja viihteellinen tarkoitus, mutta Saarisen, Joensuun ja Koskimaan (44) mukaan myös kaunokirjallisuutta luetaan tiedonhalusta eikä pelkästään ajanvietteeksi. Kaunokirjallisuuden merkitystä pohditaan tarkemmin kaunokirjallisuuden käyttöä käsittelevässä luvussa 2.5.2.

2.5.1 Kirjastot ja kaunokirjallisuus

Mielestäni Stockmann, Bengtsson ja Repo (2000, 60) toteavat osuvasti kirjan olevan ”kirjoitettu ja julkaistu luettavaksi, kulumaan kansan käsissä”. Kirjastot ovat osaltaan auttamassa tämän tavoitteen täyttymistä, sillä ei taida löytyä toista sellaista paikkaa, jossa rakastetut teokset saisivat yhtä paljon lukijoita. Tietysti tämä edellyttää kattavaa kokoelmaa ja hyvää esillepanoa, mutta toden totta kirjastot ovat lukevien ihmisten aarreaittoja, joiden puoleen käännytään usein etenkin silloin, kun kaivataan jotain tiettyä ja ehkä jo kerran luettua kirjaa.

Saurin (2004, 38) mukaan Suomen yleiset kirjastot ovat kansainvälisesti huipputasoisia niin lainausmäärien kuin käyttöasteenkin mukaan. Julkaisutilastojen valossa hän toteaa kaunokirjallisuuden olevan hieman tietokirjallisuutta kysytympää ja tästä päätellen myös luetumpaa (35), minkä kyllä kirjastossa työskennellessä huomaa melko selkeästi: varatuimpina teoksina nähdään pääosin kaunokirjallisuutta.

Hypénin (2007, 100) mukaan kaunokirjallisuuden kokoelma edustaa maailmankuvaa, joka voi olla hyvinkin monimuotoinen. Totta onkin, että hankintavastaavan oma maailmankuva varmasti peilautuu osittain kokoelmaan, sillä aivan täyttä objektiivisuutta on vaikea tavoittaa. Myös esimerkiksi kirjaston kokoelmapoliittisissa linjoissa voi olla, että vaikkapa selkeästi eroottinen kirjallisuus jätetään hankkimatta, mikä tietysti heijastuu kokoelmaan ja välittää osaltaan viestiä siitä, mikä on kirjaston näkökulma kyseisen genren teoksiin. Kirjastoissa elää edelleen vahvana ajatus kansan sivistämisestä, mikä olikin pitkään sen perustehtäviä. Nykyään kirjastoihin pääsääntöisesti hankitaan monenlaista kirjallisuutta ja tuosta vanhasta näkökulmasta on alettu luopumaan. Edelleenkin kirjastoihin ei mitään tahansa ”kioskikirjallisuutta” kovin helposti hankita, vaikka asiakastoiveita kuunnellaankin yhä enemmän. Hypén (101) muistuttaakin, että kaunokirjallisuuden kokoelman tulee palvella monenlaisia tarpeita ja asiakasryhmiä. Kokoelmalta vaaditaan siis paljon, jotta se täyttäisi mahdollisimman monen asiakkaan tarpeet.

Jokaisella kirjastolla olisi hyvä olla olemassa jonkinlainen kaunokirjallisuusstrategia, kuten Hypén (2006) esittää. Hän toteaa (18-19), että taustalla todellakin elää entisaikaiset käsitykset hyvästä ja laadukkaasta kirjallisuudesta verrattuna huo-

noon ja viihteelliseen kirjallisuuteen. Uskoisin, että jokaisessa kirjastossa varmasti ymmärretään ne seikat, joilla kokoelmasta tulee onnistunut. Tällaisina määrittävinä piirteinä voitaneen nähdä objektiivisuus kirjavalinnassa sekä se, että kokoelmasta löytyisi niin helppoa kuin vaativaakin kirjallisuutta, toisin sanoen sekä viihdettä että palkittuja klassikkoja. Mielestäni ei ole kohtuullista kirjaston lähteä arvottamaan millainen kirjallisuus on hyvää, koska kaikilla ihmisillä on erilainen maku. Ajatuksellinen lähtökohtani onkin se, että on paljon tärkeämpää lukea ylipäätään kuin lukea nimenomaan niin kutsuttua korkeakirjallisuutta.

Vakkari (1983, 32) kysyy osuvasti, että mistä luettavaa sitten hankitaan, jollei kirjastosta. Hän toteaa, että uskomukset kokoelman sisällöstä voivat vaikuttaa, mutta samalla Vakkari (34) nostaa esille aineiston löydettävyyden merkityksen. Kokoelman löydettävyyteen olennaisesti vaikuttavien hyllyluokituksen ja opasteiden pitäisi olla asianmukaiset, sillä niillä voi olla paljonkin vaikutusta lainaushalukkuuteen. Vakkari on eittämättä oikeassa tässä asiassa, samoin kuin myös siinä, että laajasta valikoimasta voi olla vaikea löytää ja valita luettavaa. Tähän kirjastot voivat kuitenkin vaikuttaa esimerkiksi vaihtuvilla näyttelyillä, selkeällä esillepanolla ja toimivilla hyllyjärjestyksillä. Tähän kannattaakin panostaa, sillä kuten Hypén (2007, 118) toteaa, ovat kirjarivit täynnä mahdollisuuksia oivaltaa, viihtyä, pohtia ja saada elämyksiä.

2.5.2 Kaunokirjallisuuden käyttö: miksi luemme juuri kaunokirjallisuutta

Saarisen, Joensuun ja Koskimaan (2001, 42) mukaan lukijoita on mahdollista tyypitellä eri perustein. He toteavat tyypittelyn olevan mahdollista monin perustein, kuten esimerkiksi iän, sukupuolen ja koulutuksen mukaan. On totta, että henkilön tausta vaikuttaa lukutottumuksiin paljon, sillä taustassa saattaa olla mielenkiinnonkohteisiin vaikuttavia seikkoja. Saarinen, Joensuu ja Koskimaa (42-43) nostavat esiin huomioita siitä, miten esimerkiksi miehet lukevat tyypillisesti miesten kirjoittamia kirjoja ja pikkukuntien asukkaat tarttuvat hanakammin kotimaiseen kuin ulkomaiseen kirjallisuuteen. Lukutottumuksia on tutkittu ja niistä on löydetty edellä kuvatun kaltaisia huomioita, mutta mielestäni on siitä huolimatta parempi olla tiukasti lokeroimatta lukijoita, koska aina löytyy joku, joka ei taustojensa ja lukutottu-

muksiensa puolesta malliin istu. Edellä esitelty Raivion asiakastyypittely kuvaa mielestäni melkein paremmin lukutottumuksia kuin tämä Saarisen, Joensuun ja Koskimaan malli, sillä siinä todella pureudutaan yksilön lukutottumuksiin taustoja yksityiskohtaisemmin.

Koskelan ja Lankisen (2003, 15-19) mukaan kaunokirjallisuudella tai sen lukemisella on pitkä lista erilaisia ominaisuuksia, joita ei välttämättä kyllä tule ihan helposti ajatelleeksikaan. Yksi kaunokirjallisuuden ominaisuus on laittaa lukija harkitsemaan ja punnitsemaan asioita, mikä onkin läheisessä yhteydessä perspektiivin laajenemiseen. Tämän he liittävät ensisijaisesti siihen, että kaunokirjallisuus antaa mahdollisuuden tarkastella asioita toisen ihmisen näkökulmasta ja kokea asioita, joita emme tosielämässä halua tai voi kokea itse. Mielestäni juuri tämä kokemusten kartuttaminen on tärkeä ajatus, sillä perspektiivin laajentuessa esimerkiksi kyky empatiaan voi kehittyä, kun on kirjan kautta käsitellyt jotakin henkisesti hyvin raskasta. Hypén (2007, 98) tosin muistuttaa, että vaikka lukeminen olisi miten maailmoja avartavaa tahansa, ei siitä voi löytää suoraa toimintamallia, vaan lähinnä stimuloi mielikuvitusta, mikä auttaa työstämään näkemyksiä ja ajatuksia.

Koskela ja Lankinen (15-19) määrittävät kaunokirjallisuuden myös varastoksi, josta löytyy materiaalia eri tilanteisiin. He nostavat esille myös tarinankerronnan historiallisen näkökulman eli sen, että tarinat ovat jo vuosisatojen ajan välittäneet toiminta- ja ajattelumalleja sekä erilaisia arvoja. Se tehtävä kaunokirjallisuudella on edelleenkin. Itse haluaisin nostaa esiin myös näkökulman siitä, miten kaunokirjallisuus voi toimia eräänlaisena kansakunnan muistina, sillä siinä on käsitelty runsaasti erilaisia historiallisia ajanjaksoja ja tapahtumia, jotka ovat osa kansanperintöämme ja kaunokirjallisuuden muodossa myös kulttuuriperintöämme. Kaunokirjallisuuden ominaisuuksiin kuuluukin Koskelan ja Lankisen mukaan myös hiljaisen tiedon luominen, samoin kuin kuvien luominen ja mahdollinen tiedon kartuttaminen esimerkiksi jostakin tietystä ajanjaksosta.

Hypén (2007, 98) toteaa, että kaunokirjallisuus voi olla myös voimanlähde. Esi-merkkigenreksi hän nostaa naisille suunnatun viihdekirjallisuuden, mutta mielestäni mikä tahansa genre voi toimia voimanlähteenä riippuen siitä, millainen lukija on kyseessä. Voimanlähdeajattelu on mielestäni melko läheisesti tekemisissä Koskelan ja Lankisen ajatukseen siitä, että kaunokirjallisuutta lukemalla pääsee tarkaste-

lemaan asioita eri näkökulmista. Jollekin kaunokirjallisuus voi tarjota vertaistukea, kun päähenkilö on kokenut lukijan kanssa samankaltaisia tapahtumia, tai vastavasti antaa voimaa ja oivallusta nähdä oman elämän hyvät puolet myös huonoilla hetkillä. Tietenkään ei sovi unohtaa myöskään sitä, miten suuri voimanlähde rentoutuminen ja toisiin maailmoihin ajatusmatkaaminen voi olla.

Hypénin (2007, 98) mukaan fiktio antaa myös kielellisiä valmiuksia, jotka voivat auttaa jäsentämään asioita. Hän on tässä asiassa melkoisen oikeassa. Usein myös kuulee sanottavan, että paljon lukevilla on laajempi sanavarasto ja heidän tuottamansa teksti on sujuvampaa, joten (kauno)kirjallisuuden lukemisella on suurtaakin merkitystä yksilötasolla.

Tiivistäen voisi sanoa, että kaunokirjallisuutta käytetään monin eri tavoin ja monipuolisesti. Myös Hypén (2006, 26) kuvaa ilmiötä näin. Tästä saatetaan vetää johtopäätös siitä, että periaatteessa kaikki kirjallisuus on tärkeää ja merkityksellistä jollekin ja jollakin tavalla. Se luo omat haasteensa myös kirjastojen kokoelmatyöhön ja –politiikkaan, joita edellä määriteltiin ja kuvattiin.

3 JALASJÄRVI

3.1 Jalasjärvi: Pohjanmaan portti

Jalasjärvi on 7987 asukkaan kunta Etelä-Pohjanmaalla. Vuonna 2013 Jalasjärvi oli väkiluvun muutoksen suhteen miinuksella edellisvuoteen verrattuna 84 hengen verran. (Suomen virallinen tilasto 2013. Väestörakenne: Väkiluku sukupuolen mukaan alueittain...; Tietoa Jalasjärvestä.) Jalasjärven naapurikuntiin kuuluvat Seinäjoki, Kurikka, Ilmajoki, Kauhajoki, Kihniö, Parkano ja Karvia. (Tietoa Jalasjärvestä). Lempinimensä Pohjanmaan portti kunta on saanut sijaintinsa mukaan, sillä Jalasjärvi on ensimmäinen Etelä-Pohjanmaan kunta Satakunnasta ja Pohjois-Hämeestä tultaessa.

Jalasjärveen kuuluu yhdeksän kylää keskustaajaman eli kirkonkylän lisäksi. Nuo kylät ovat Alavalli, Hirvijärvi, Ilvesjoki, Jokipii, Keskikylä, Koskue, Luopajärvi ja Ylivalli. (Jalasjärven kylät.) Jalasjärven kunnan sivujen mukaan kunnassa toimii useita aktiivisia kyläyhdistyksiä ja viidessä sivukylässä on oma koulunsa. Alakouluja Jalasjärvellä on siis kuusi, joiden lisäksi kunnassa on yläkoulu ja lukio. Kunnassa toimii myös aikuiskoulutuskeskus JAKK sekä kansalaisopisto. Jalasjärvellä on viireää yritystoimintaa ja kuntalaiset ovat kunnostautuneet erityisesti liikunnan ja kulttuurin saroilla. (Tietoa Jalasjärvestä; Opetus, koulutus ja varhaiskasvatus.)

Kunnan sukupuolijakauma on 3984 miestä ja 4003 naista. Aikuisväestöä, joille tähän opinnäytetyöhön liittyvä kirjaston asiakaskysely suunnattiin, on kunnassa 6567 henkilöä. (Suomen virallinen tilasto 2013. Väestörakenne: Väestö iän (1-v.) ja...) Kunnan aikuisväestön osuus koko asukasluvusta on siten 82,22 prosenttia.

Asiakaskyselyn taustatiedoissa kysyttiin koulutustaustaa. Tuorein tieto kunnan koulutustaustan jakaumasta on vuodelta 2012. Tilastoista käy ilmi, että kaikista ikäluokista (15 ikävuodesta lähtien) 2590 kuntalaista ei ollut suorittanut mitään perusasteen jälkeistä tutkintoa. Keskiasteen tutkinnon suorittaneita oli 3026, alemman korkea-asteen 578, alemman korkeakoulutusasteen 405, ylemmän korkeakoulutusasteen 201 ja tutkijakoulutusasteen 3. Tutkinnon suorittaneita koko kunnan väkiluvusta on siis 4213, mikä tarkoittaa sitä, että hieman yli puolella väestös-

tä on jokin perusasteen jälkeinen tutkinto: 52,74 % yli 15-vuotiaasta väestöstä on suorittanut jonkin tutkinnon. (Suomen virallinen tilasto 2012. Koulutus: 15 vuotta täyttänyt...)

3.2 Jalasjärven kunnankirjasto

Jalasjärven kirjasto perustettiin jo keisari Aleksanteri II aikaan vuonna 1860, joten se on nähnyt monia erilaisia vaiheita muovautuessaan vuosikymmenien aikana nykyisen kaltaiseksi kirjastoksi. Alun perin Jalasjärven kirjasto perustettiin seurakunnan yhteyteen ja se toimi vapaaehtoisen tuen turvin, kunnes vuonna 1897 se siirtyi kunnan alaisuuteen. (Samppala 2010, 5, 9.)

Päivi Samppalan mukaan (2010, 9) kunnassa on ollut aikoinaan 10 piirikirjastoa kantakirjaston lisäksi. Nykyään Jalasjärven kunnassa on enää pääkirjasto sekä pienet palvelupisteet terveyskeskuksessa ja Palveluportissa. Kaksi jälkimmäistä tarjoavat palveluita pienoiskokoelmapohjalta eikä niissä ole paikalla henkilökuntaa, vaan kokoelmaa hoidetaan pääkirjastolta käsin. Varsinaisia sivukirjastoja ei siis enää ole, mutta kirjastoauto kiertää sivukylillä turvaten kirjaston palvelut mahdollisimman lähelle jokaista kuntalaista. (26). Jalasjärven kirjasto on kuulunut Lakia-kirjastokimppaan vuodesta 2007 saakka (33).

Jalasjärven kunnankirjastossa työskentelee viisi (5) vakituista työntekijää, joista yksi kuljettaa kirjastoautoa kolmesti viikossa. Henkilökunnasta kolme on virkailijaa, joiden lisäksi kirjastossa on johtaja ja hoitaja. Kaikilla heillä on kirjastoalan koulutus.

3.2.1 Kirjaston kokoelma ja kokoelmapolitiikka

Jalasjärven kirjaston tilastot osoittavat, että vuonna 2013 hankintatilanne oli kirjallisuuden osalta hyvin lähellä sen, mitä suositukset sanovat. Yhteensä kirjoja hankittiin 2822 kappaletta, mikä väkilukuun suhteutettuna tarkoittaa 346,43 kirjaa per 1000 asukasta. Aikuisten kaunokirjallisuutta näistä oli 819 kappaletta. Kokonais-

lainaus vuonna 2013 oli 128 111 lainaa, joista 30 137 oli aikuisten kaunokirjallisuutta. (Suomen yleisten kirjastojen tilastot: Perustilastot 2013.)

Vaikka kirjallisuuden osalta luvut näyttävät hyvää signaalia, niin muilta osin kokoelma ei välttämättä yllä täysin toivotulle tasolle. Lehtikokoelma tosin on suositusten mukainen, sillä lehtiä tilataan 23,42 vuosikertaa 1000 asukasta kohti. Sen sijaan muita aineistoja hankittiin vuonna 2013 suosituksia vähemmän, noin 60 kappaletta per 1000 asukasta. Poistoja tehtiin tuolloin 3488, mikä kokonaishankintaan 3313 verrattuna tekee miinusta 175 kappaletta. (Suomen yleisten kirjastojen tilastot: Perustilastot 2013.)

Jalasjärven kirjaston kokoelmapoliittiset linjat ovat aikuisten kaunokirjallisuuden osalta selkeät. Kirjastonjohtaja Johanna Laakson mukaan (2014) kokoelmassa pyritään mahdollisimman hyvään tasapainoon. Esimerkiksi eri kirjallisuudenlajit pyritään tuomaan mahdollisimman tasapuolisesti edustetuiksi. Hän kuitenkin toteaa, että kotimaista kirjallisuutta yleensäkin on enemmän ”esillä”, sillä sitä poistetaan vähemmän ja säilytetään varastossa useampia kappaleita. Tälle on kuitenkin perusteena se, että kotimainen kirjallisuus on lainatumpaa kuin ulkomainen. Myös historialliseen perspektiiviin kiinnitetään Jalasjärvellä huomiota, sillä kuten Laakso toteaa (2014), kaunokirjallisuus ei vanhene samalla tavoin kuin tietokirjallisuus. Hän sanookin, että kokoelman hoidossa tulisi olla perehtynyt kirjallisuuden historiaan sekä kirjallisuuteen ylipäätään.

Laakson (2014) mukaan aikuisten kaunokirjallisuuden valinnassa mietitään ensisijaisesti sitä, tuleeko aineisto kiertämään lainassa. Hän kertoo, että etenkin ulkomaisien teosten kohdalla mietitään tarkemmin, kotimaisista sen sijaan tilataan lähes kaikki teokset. Isojen kustantajien, kuten WSOY:n, Otavan, Gummeruksen ja Kariston teosten suhteen valitaan yleensä kaikki kaunokirjat, mutta pienempien kustantajien kohdalla mietitään tarkemmin. Omakustanteet ovatkin sitten eri asia, sillä niistä ei saada samanlaisia valintalistoja. Laakso toteaa, että omakustanteista hankitaan lähinnä aiheeltaan mielenkiintoiset ja paikalliset teokset, sillä esimerkiksi teosten sisällöllinen laatu voi olla omakustannepuolella kirjavaa.

Varastointiperiaatteista Laakso kertoo (2014), että ulkomaista kaunokirjallisuutta varastoidaan vähintään yksi kappale per teos, kun taas kotimaista säilytetään

yleensä vähintään kaksi kappaletta ja lainatumpaa jopa enemmän. Teos poistetaan kokoelmista yleensä vasta silloin, kun se on tuhoutunut eli pahasti kastunut tai repaleinen, likainen tai jos tilalle saadaan parempikuntoinen kappale. Teoksia poistetaan toisinaan myös silloin, jos niitä on kokoelmassa useampi kappale. Hän painottaa kuitenkin, että poistot harkitaan aina tapauskohtaisesti.

Laakso toteaa (2014) ettei kaunokirjallisuuden hinta ole hankinnan kannalta ratkaisevassa asemassa. Sen sijaan esimerkiksi asiakastoiveilla on paljon vaikutusta, ja yleensä Jalasjärven kirjastoon onkin hankittu toivotut teokset, mikäli sitä vain on ollut vielä saatavissa. Muissa tapauksissa kaukolainaus on hyvä vaihtoehto. Haastavinta Laakson mukaan hankinnassa on se, että ei voi etukäteen tietää montako kappaletta jotakin yksittäistä teosta kannattaisi tilata. Hän mainitsee esimerkiksi Pauliina Rauhalan Taivaslaulun, joka oli sellainen yllättäjä, että sitä jouduttiin hankkimaan muutamia lisäkappaleita yhden alun perin hankitun lisäksi. Myös omakustanteiden ja pienkustantamoiden teosten valinta on hänen mukaansa haastavaa, koska aina ei tilaushetkellä voi tietää, että mitä teos sisältää.

3.2.2 Kirjaston aikuisten osasto

Jalasjärven kirjasto muutti nykyisiin tiloihinsa vuonna 2006. Tilat saatiin entisestä Nordea-pankista, jonka kiinteistön kunta osti. (Samppala 2010, 30.) Kirjaston aikuisten osasto sijaitsee lainaustiskin välittömässä läheisyydessä. Seuraava kuvaus osastosta fyysisenä tilana perustuu kirjoittajan omiin havaintoihin ja rajoittuu koskemaan lähinnä kaunokirjallisuuden osastoa.

Kun ovesta astutaan sisään, nähdään, että palautustiskiä vastapäätä on ensimmäinen kaunokirjallisuuden hylly. Siihen on sijoitettu isotekstiset kirjat sekä dekkarit. Nämä mahtuvat kolmiosaiseen hyllyyn molemmin puolin. Tämän hyllyn lähiympäristöön on sijoitettu pyörivät kirjatelineet, joista löytyy uutuuskirjoja sekä henkilökunnan suosittelemia teoksia. Palautuskärry on heti hyllyn vieressä ja sen toiselta puolelta lähtee kolme pitkää kaksipuolista hyllyriviä, joihin on sijoitettu loput kaunokirjallisuudesta. Heti tässä ensimmäisessä hyllyvälissä, jonka toisella puolella ovat siis dekkarit ja palautuskärry, on sijoitettuna myös erikseen erä- ja sotakirjat. Ne ovat käytävän päässä, kauimpana tiskistä. Sotakirjojen jälkeen on hyllyissä

aakkosjärjestyksessä kaikki loput kaunokirjat, sillä Jalasjärven kirjastossa on omiin hyllyihinsä otettu nämä kolme genreä. Viimeisen hyllyn toisella puolella ovat vitsikirjat, sarjakuvat, kokoomateokset, runot ja näytelmät, joiden jälkeen alkaakin tietokirjallisuuden osasto.

Teosten esillepano on perinteinen, kuten edellä käy ilmi. Kirjat ovat hyllyissä paikoillaan, ellei lasketa pyöriviä kirjatelineitä. Toisinaan kaunokirjallisuudesta koostetaan joko oma tai yhteisnäyttely tietokirjallisuuden kanssa, jolloin se sijoittuu tavallisimmin tietokirjallisuuden osaston puolelle, koska osastot ovat loogista jatkumoa toisiinsa nähden. Toisinaan kirjoja nostetaan esiin myös tyhjiin tiloihin hyllyissä sekä ikkunalaudoilla. Osaston opasteet ovat perinteisiä hyllypäätyihin laitettuja kylttejä. Pyörivissä kirjatelineissä on niille varatuissa pidikkeissä kyltit siitä, mitä telineet sisältävät. Hyllyjen reunoissa on aina kirjainmerkki siinä kohdassa, jossa kirjain vaihtuu. Myös runoille, näytelmille, vitseille, sarjakuville ja kokoomateoksilleen on omat kylttinsä hyllyn reunassa.

4 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET

4.1 Tutkimusongelmat ja tutkimuksen lähtökohdat

Tutkimusongelmana oli se, että kirjaston henkilökunnalla ei ollut ajantasaista tietoa siitä, miten aikuistenkin kaunokirjallisuuden osastoon suhtaudutaan. Näin ollen tärkein tavoite tällä kyselytutkimuksella oli saada selville käyttökelpoista tietoa siitä, miten asiakkaat kokevat aikuisten kaunokirjallisuuden osaston ja mitä siltä toivotaan jatkossa. Alustavana hypoteesina pidettiin sitä, että asiakkaat pääsääntöisesti ovat tyytyväisiä osastoon eli he tietävät mistä mitään löytyy ja aineistossa on varaa valita, mutta mahdollisia parannusehdotuksiaikin voisi löytyä, kun niitä vain kysyttäisiin. Taustalla oli ajatus siitä, että asiakkaan tarpeet tuntee parhaiten asiakas itse.

Kyselytutkimuksella haluttiin lähteä selvittämään osaston tilaa kokonaisvaltaisesti, joten keskeisiä kysymyksiäkin oli monta. Ensinnäkin kiinnostavaa olisi saada tietää asiakkaiden ajatuksia kokoelman kattavuudesta, esillepanon onnistumisesta, järjestyksen loogisuudesta ja aineiston löydettävyydestä. Osaston arvion lisäksi haluttiin selvittää lainaustottumuksia ja sitä myöten osaston käyttötapoja, jotta henkilökunta voisi myös näitä tietoja hyödyntäen kiinnittää heikoimmiksi arvioituihin osaluaisiin erityistä huomiota. Tutkimuksessa haluttiin myös keskittyä nimenomaan osaston toimivuuteen, ei niinkään asiakaspalvelupuoleen, vaikka sitäkin ohuesti sivutaan aineiston löydettävyydestä kerrottaessa.

Kokoelman kattavuudesta haluttiin selvittää koetaanko kokoelma edustavaksi määrällisesti eli onko se riittävän laaja ja ovatko genret ja eri-ikäinen kirjallisuus tasapuolisesti edustettuna. Esillepanon suhteen opasteiden selkeys ja hyllyjärjestyksen loogisuus ovat avainasemassa eli onko osasto tilana helppokäyttöinen ja aineiston löydettävyyttä edistävä. On myös mielenkiintoista tietää, mistä asiakkaat luettavansa löytävät: onko osastolla jokin erityinen loistoapaja ja mikä taas jää vähemmälle huomiolle. Lainaustottumuksien selvittäminen on tärkeää siltä osin, että se auttaa henkilökuntaa kokoelman hoidossa. Se antaa suoraa tietoa siitä, millaista kirjallisuutta kannattaisi nostaa esiin ja miten aineisto kannattaisi laittaa esiin.

Tutkimusongelmaa lähdettiin lähestymään avoimin mielin tätä, vaikka lähtökohtaisesti ajateltiin tilanteen osaston suhteen olevan hyvä ja mielipiteiden positiivisia. Päällimmäisenä ajatuksena oli asian selvittämisen parantavan osaston laatua ja sitä myöten asiakastyytyväisyyttä. Päivi Almgrenin ja Päivi Jokitalon (2010, 23) lainaama Centennial –kirjaston johtaja Glen Carbon kiteyttää osuvasti Library Journalin haastattelussa (2, 2010) hyvin: *kun asiakas lähtee tyytyväisenä, siitä ei koskaan seuraa mitään pahaa.*

4.2 Tutkimusmenetelmät

4.2.1 Tutkimusmenetelmän valintaperusteet

Tämän tutkimuksen lähtökohtana oli halu selvittää asiakkaiden mielipiteitä kirjaston aikuisten kaunokirjallisuuden osastosta. Tutkimusongelmana siis oli tarve saada ajantasaista tietoa siitä, miten osasto koetaan. Perusjoukoksi eli tutkittavaksi ryhmäksi (Tilastokeskus: Perusjoukko, [viitattu 2.5.2014]) valikoitui tutkimusongelman perusteella kaunokirjallisuuden osaston käyttäjät.

Perusjoukon rajaaminen oli tutkimusta ajatellen selkeää, sillä oli oletettavaa, että kaikki osaston käyttäjät kykenevät vastaamaan kyselyyn. Esimerkiksi vastaajien ikärajoja ei tämänkaltaisessa tutkimuksessa olisi ollut järkevää tehdä, sillä aikuisten kaunokirjallisuuden osastoa käyttää pääsääntöisesti tietyn ikäinen joukko eli aikuiset. Samalla ei kuitenkaan haluttu rajata mahdollisia teini-ikäisiä käyttäjiä tutkimuksen ulkopuolelle, sillä yleisesti ottaen kaikki osaston käyttäjät katsottiin kelpoisiksi antamaan mielipiteensä osastosta. Perusteena tälle oli Visa Kanasen (2010, 94) esitys lomakkeen kysymyksien vaatimuksista, joiden mukaan vastaajalla on oltava kysymysten edellyttämä tieto ja hän on kykenevä ymmärtämään ne oikein. Lomake rakennettiin näihin periaatteisiin nojaten, joten iän ei pitäisi muodostua esteeksi kyselyyn vastaamiselle. Perusjoukkona siis olivat kaikki aikuisten kaunokirjallisuuden osaston käyttäjät iästä riippumatta.

Käytännössä olisi ollut mahdotonta tavoittaa jokaista osaston käyttäjää vastaamaan kyselyyn, koska väistämättä joku harvemmin osastoa käyttävä jäisi tutki-

muksen ulkopuolelle. Tästä syystä päädyttiin otantatutkimukseen. Martti Holopainen ja Pekka Pulkkinen (2003, 28) toteavatkin, että joskus kokonaistutkimusta on mahdotonta tehdä, koska perusjoukko on niin suuri. Virallista numeerista tietoa aikuisten kaunokirjallisuuden osaston käyttäjistä ei ollut käytössä tätä tutkimusta tehtäessä, mutta perusjoukon voi kyllä sanoa olevan huomattavasti suurempi kuin 100 henkilöä, joka katsotaan kokonaistutkimuksen tekemiselle ylärajaksi. Vuonna 2013 lainaajia oli kaiken kaikkiaan 2763 ja aikuisten kaunokirjoja lainattiin 30 137, mikä on 30 prosenttia kokonaislainauksesta (Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2013: Perustilastot). Näin ollen voidaan laskea, että 9,16 prosenttia eli 253 henkilöä kaikista lainaajista lainaa luettavaa aikuisten kaunokirjallisuuden osastolta.

Aineistonkeruumenetelmää valittaessa kyselytutkimus vaikutti hyvältä vaihtoehdolta. Kanasen (2010, 74) mukaan se soveltuukin hyvin kvantitatiivisen eli määrällisen tiedon keräämiseen, koska se tarjoaa yksityiskohtaista numeerista tietoa. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa käytetään usein kyselylomaketta juuri tämän seikan vuoksi, joten oli täysin loogista lähteä toteuttamaan tutkimusta kyselylomakkeen muodossa. Niin ikään Ari Haasio ja Reijo Savolainen toteavat (2004, 160), että tutkittavasta ilmiöstä on mahdollista saada hyvä yleiskuva kvantitatiivisin menetelmin. Juuri siihen tällä tutkimuksella pyrittiin.

4.2.2 Aineistonkeruumenetelmä

Anja Aholan (2007, 48) mukaan tutkimuskysymysten selkiytyttyä tutkijan on ratkaistava voidaanko niihin vastata lomaketutkimusaineistoa käyttäen. Ahola viittaa (49) Punchiin, jonka mukaan tutkimusta ohjaavat myös käytännön mahdollisuudet sekä aikaisempi tutkimuskirjallisuus. Koska tutkimuskysymykset ovat vahvasti sellaisia, joihin voi lomaketutkimuksella vastata, tuntui lomaketutkimuksen tekeminen entistä varmemmalta vaihtoehdolta. Myös käytännön mahdollisuudet olivat lomaketutkimuksen puolella, kuten luvussa 1.2.1 kuvattiin. Aikaisempi tutkimuskirjallisuus, siis tässä tapauksessa myös Susanne Laitamäen opinnäytetyö, oli myös lomaketutkimuksen puolella. Tuntui selkeältä jatkumolta lähteä tutkimaan aikuisten kaunokirjallisuuden osaston käyttöä lomaketutkimuksella, sillä Laitamäki oli myös kerännyt oman opinnäytteensä aineiston lomaketutkimuksella.

Ajatuksena oli, että kirjaston tiloissa jaettavalla paperisella lomakkeella olisi helppointa tavoittaa kaiken ikäiset aikuisten kaunokirjallisuuden osaston käyttäjät. Jos rinnalle olisi otanut verkkokyselyn, se olisi taas saattanut luoda riskin päällekkäisistä vastauksista, mikä taas vääristäisi tulosta. Vielä suurempi riski olisi piillyt siinä, että kyselyyn olisi vastannut vain sellaiset ihmiset, jotka kirjaston verkkosivuja aktiivisesti käyttävät. Ajatuksena oli myös, että paperinen lomake saatettaisiin kokea tutummaksi ja näin ollen helpommaksi vastata, joten sinänsä valinta oli selvä. Tietysti on olemassa se mahdollisuus, että joku osaston käyttäjistä ei sattunut kyselyn aikaan käymään kirjastossa, mutta toisaalta tällaista alipeittoisuutta (Tilastokeskus: Alipeitto, [viitattu 2.5.2014]) pyrittäisiin ehkäisemään pitämällä lomaketta esillä mahdollisimman pitkän aikaa ja jatkuvasti, jotta esimerkiksi kirjastokäynnin ajankohta ei vaikuttaisi vastausprosenttiin.

Mahdollisen ylipeiton riskien ehkäiseminen tässä tapauksessa oli vaikeampaa kuin alipeiton. Ylipeitto syntyy tässä tapauksessa siten, että varsinaiseen kohdeperusjoukkoon kuulumattomat yksilöt vastaavat kyselyyn (Tilastokeskus: Ylipeitto, [viitattu 2.5.2014]). Kohdeperusjoukkonahan nähdään aikuisten kaunokirjallisuuden osaston käyttäjät, mutta ei ole sanottua, ettei kyselyyn voisi vastata myös joku kohderyhmän ulkopuolelta. Toisaalta ajatellaan, että kerrankin osastoa käyttänyt henkilö on osaston käyttäjä, mutta käytännössä yhden kerran osastoa käyttänyt henkilö ei välttämättä voi antaa kovin rakentavia mielipiteitä osastosta. Koska kysely oli esillä kirjaston tiloissa, on kuitenkin melko luonnollista ajatella, että jo se ehkäisee ylipeiton riskit minimiin.

4.2.3 Otantamenetelmä

Otantaa miettiessä tulee Aholan (2007, 56) mukaan pohtia kysymyksiä siitä, miten suuri otoksen tulisi olla ja minkälaisia vaatimuksia sen edustavuudesta on. Ahola mainitsee, että otoskokoa ja edustavuutta miettiessä tulee pohtia mahdollista vastauskatoa. Kuten edellä todettiin, voidaan lukujen perusteella sanoa 253 henkilön lainaavan kirjoja aikuisten kaunokirjallisuuden osastolta Jalasjärvellä. Ei olisi järkevää olettaa, että heistä jokainen vastaa kyselyyn. Lisäksi osa lainoista voi tapahtua kirjastoautossa, jolloin lainaajalla ei välttämättä ole selkeää näkemystä varsi-

naisen kirjaston tilanteesta. Kuitenkin Holopainen ja Pulkkinen (2003, 27) muistuttavat, että pieni otos lisää virheen mahdollisuutta, joten kovin vähäisillä vastauksilla ei voitaisi tehdä riittävän yleistettävää tutkimusta asiakasmielipiteistä ja –kokemuksista osaston suhteen. Kun Kananenkin (2010, 102) toteaa, että määrällisessä tutkimuksessa sadan havaintoyksikön määrä on oikeastaan vähimmäisvaatimus, uskalsin asettaa populaation perusteella tavoitteeksi noin 180-200 vastausta. Kananen muistuttaa (102-103), että otoksen suuruus riippuu aina muun muassa populaation rakenteesta sekä halutusta tiedosta, joten mitään varsinaista aina pätevää otoskoon laskukaavaa ei voida määrittää.

Varsinaista otantamenetelmää valittaessa ilmeni rajoittavia tekijöitä. Todennäköisyysotanta tuntuisi kuitenkin parhaalta vaihtoehdolta tutkimusta ajatellen, sillä jokainen perusjoukon jäsen eli aikuisten kaunokirjallisuuden osaston käyttäjä voisi tulla yhtä todennäköisesti valituksi otokseen (Kananen 2010, 97). Esimerkiksi todennäköisyysotantaan kuuluvat otosotanta, yksinkertainen satunnaisotanta ja systemaattinen otanta eivät tulleet kyseeseen, sillä niissä pitäisi olla olemassa luettelo havaintoyksiköistä (100). Kirjastolla on tietysti asiakasrekisterinsä, mutta sitä ei tutkimukseen voitaisi käyttää henkilötietolain nojalla (L 22.4.1999/523), mikä sulkee edellä mainitut otantatavat pois. Vaikka käyttöluja olisikin, ei kirjastolla kuitenkaan olisi selkeää rekisteriä siitä, kuka miltäkin osastolta lainaa, sillä kirjastot eivät voi pitää rekisteriä asiakkaiden lainaushistoriasta.

Päädyin toimimaan todennäköisyysotannan kaltaisesti, vaikka varsinaisesti kyseistä otantamenetelmää en voinutkaan käyttää. Lomake laitettiin kirjastoon kaikkien asiakkaiden yhtäläisesti saataville, joten kelle tahansa osaston käyttäjälle syntyi yhtäläinen mahdollisuus tulla valituksi otokseen. Mahdollisuuden tasapuolisuuteen pyrittiin myös pitämällä lomaketta esillä mahdollisimman pitkään. Kirjaston henkilökunta lupasi myös tehdä muistuttelutyötä ja tarjota kyselyä täytettäväksi osaston käyttäjille, mikä ei kylläkään kuulu todennäköisyysotannan periaatteisiin. Tähän tilanteeseen se tuntui kuitenkin sopivan, sillä muistuttelussa pyrittiin systemaattisuuteen.

4.3 Tutkimuksen toteutus

4.3.1 Lomakkeen muotoilu

Kyselylomakkeen muotoilussa on monia seikkoja, joita tulee miettiä tarkkaan ja harkiten. Aineiston keruussa käytetty lomake löytyy liitteistä (Liite 1.). Lähdin rakentamaan lomaketta perustelemalla ensiksi miksi kysely on tehty ja mihin vastauksia käytetään, sillä Aholan (2007, 67) mukaan kunnan perusteluiden on havaittu olevan yhteydessä vastaamiseen ja tutkimuksessa saadun sisällön laatuun. Myös luottamuksen luomista pidetään tärkeänä, joten halusin lomakkeessa painottaa luottamuksellisuutta ja yksilöimättömyyttä tulosten tulkinnassa.

Heti alusta lähtien tiesin tekeväni niin kutsutun kaksiosaisen lomakkeen, jossa on ensiksi taustakysymykset ja sitten varsinaiset kysymykset tutkittavaan aiheeseen liittyen, kuten muun muassa Kananen (2011, 92) kehottaa tekemään. Hänen mukaansa taustatietokysymykset sijoitetaan lähes aina kyselyn loppuun, mutta päätin sijoittaa ne kyselylomakkeessani heti ensimmäisiksi, jotta vastaajan olisi helppo lähteä täyttämään kyselyä. Katsoin, että oma sukupuoli, ikä ja koulutusaste ovat helposti kerrottavissa eikä niihin vastaamisessa pitäisi koitua niin suurta vaivaa, että kysely alkaisi tuntua liian vaativalta heti alussa.

Varsinaisissa tutkimuskysymyksissä pyrin luomaan Kananen (92) suosittaman yleisestä yksityiseen etenevän mallin eli ensiksi kysyttiin aihetta koskevat helpohkot kysymykset ja lopussa hieman yksityiskohtaisempia ja vaikeampia kysymyksiä. Alkuosan kysymykset ovat enemmänkin tosiasiakysymyksen tyyppisiä, loppuosassa miltei kaikki kysymykset kysymyksestä 8 saakka ovat mielipidekysymyksiä. Tosiasiakysymyksiin on yleensä helpompi vastata, mielipidekysymyksissä saattaa joutua pohtimaan pitkäänkin. En halunnut noudattaa mallia liian orjallisesti, sillä halusin asettaa kysymykset aihepiiri kerrallaan: ensin tiedusteltiin luku- ja lainaus-tottumuksia, sitten mielipiteitä kokoelmasta, osastosta tilana ja esillepanon kannalta ja lopuksi osaston käyttötapoja (kysymys 12.) sekä palvelua eri osa-alueiden suhteen. Viimeiseksi halusin asettaa helpon kysymyksen vapaan sanan periaatteella. Valitsin kysymykset tutkimusongelmani perusteella, sillä suurin osa kysymyksistä pyrkii selvittämään osaston tilaa joltakin osa-alueelta luoden näin koko-

naiskuvaa osastosta. Jotkut kysymykset taas taustoittavat sitä, mitkä seikat ovat merkittäviä osaston käytössä: jos useampi asiakas lainaa mieluiten vaikkapa uskonnollista kirjallisuutta ja kokee mieluisen luettavan löytämisen helpoksi, voi tässä olla jokin yhteys. Mielestäni on tärkeää tietää jotakin vastaajien lukumielityksistä myös siksi, että ne osaltaan luovat kuvaa siitä, millainen aineisto on kysyttyä ja suosittua.

Pelkkä kysymysten asettelu loogiseksi kokonaisuudeksi ei riitä. Ahola painottaa (2007, 52) käsitteiden valinnan merkitystä kysymysten ymmärtämisessä. Hän toteaa (57), että kysymykset tulisi ymmärtää kertalukemalta ja kaikkien vastaajien tulisi ymmärtää ne samalla tavalla. Kysymysten tulisi myös olla sellaisia, joihin vastaajalla on olemassa tarvittava tieto, kuten jo perusjoukkoa määriteltäessä tuli ilmi. Lisäksi lomakkeen tulisi olla mahdollisimman lyhyt ja sujuva (60), mihin tietysti pyrin, koska itsekin kokemuksesta tiedän, että pitkiin kyselyihin vastaaminen voi muuttua puuduttavaksi. Tiivistin lomakkeen mahdollisimman pieneen sivumäärään, mutta kirjasinkokoa en halunnut edes lyhyiden illuusion vuoksi pienentää liikaa, jotta lomake näyttäisi ilmavalta ja sitä olisi helppo lukea ja täyttää. Aholan mukaan (61) graafinen ulkoasu onkin yksi vastaamismotivaatioon vaikuttavista seikoista.

Halusin tehdä lomakkeesta pääosin suljettuja kysymyksiä sisältävän, sillä niissä vastausvaihtoehdot ovat valmiina (Ahola 2007, 57), mikä tekee myös vastauksista yhdenmukaisia. Holopaisen ja Pulkkinen mukaan (2003, 39) se minimoi vastaajan vaivaa, mutta ajattelin tässä asiassa kyllä myös aineiston analysointivaihetta, jota yhdenmukaisuus helpottaa. Koin myös, että suljetut kysymykset ehkäisevät riskiä tulkita kysymys väärin. Viimeisen kysymyksen halusin kuitenkin olevan avoin kysymys, jotta vastaajat voisivat tuoda ilmi joitakin heitä mahdollisesti askarruttavia asioita tai toiveita, joita ei suljetuissa kysymyksissä voinut mainita.

Mielipidettä mittaavia kysymyksiä lomakkeessa ovat kysymykset 8, 9, 10, 11, 12, 13 ja 15. Näissä käytin viisiportaista asteikkoa eli annoin valmiit vastausvaihtoehdot, joissa numero 5 ilmaisee erinomaista, 4 hyvää, 3 melko hyvää, 2 kohtalaista ja 1 huonoa. Osittain valitsin asteikon Laitamäen tutkimuksessaan käyttämän asteikon perusteella, mutta koin myös itse tämän sopivaksi asteikoksi. Mielestäni siinä vastausvaihtoehtojen skaala on riittävä mielipiteen ilmaisemiseksi, mutta ei

kuitenkaan liian laaja. Liian laajasta hajonnasta voisi syntyä melko epäyhtenäinen kuva, nyt vastausten perusteella on helpompi muodostaa selkeä kuva kysytyjen asioiden, kuten kokoelman kattavuuden, tilasta. Kysymykseen 15 halusin antaa vaihtoehdoksi vastata myös ”en käytä” ja numeroin sen nolllaksi (0), sillä se mahdollistaa kysymykseen vastaamisen, vaikka ei jotakin alakohtaa käyttäisikään. Näin vastaaja ei myöskään joudu arpomaan vastausta, mikä vääristäisi tulosta.

Taustakysymyksiä valitessani päädyin siihen, että iän ja sukupuolen lisäksi koulutustausta voisi olla mielenkiintoinen muuttuja vertailtaessa esimerkiksi kirjastonkäytön useutta ja lukutottumuksia. Asuinpaikan en kuitenkaan katsonut olevan merkittävä taustamuuttuja esimerkiksi käytön useuden suhteen, sillä voidaan olettaa, että ne jotka kirjastoa haluavat käyttää saapuvat kyllä kirjastoon mistä tahansa tai sitten käyttävät kirjastoauton palveluita. Pihlajan (2004, 53) mukaan runsas koulutus antaa ihmiselle paremmat mahdollisuudet ja edellytykset hyödyntää kirjastoa monipuolisesti, kun taas kirjaston sijainti ja palvelutarjonta vaikuttaa enemmän vähemmän kouluttautuneiden kirjastonkäyttöön.

Ikää kysyttäessä päädyin laittamaan vastausvaihtoehtoihin 10 vuoden asteikon, poikkeuksena alle 20-vuotiaat ja yli 70-vuotiaat. Ensiksikään en halunnut asettaa selkeää alaikärajaa kyselyyn vastaamiselle, sillä joku saattaa lukea aikuisten osastolta jo hyvinkin nuorena. Toisekseen lähes kaikki yli 70-vuotiaat ovat jo eläkkeellä, joten heistä muodostui loogisesti oma ryhmänsä. Muutoin kymmenen vuoden ryhmät vaikuttivat sopivan kokoisilta tutkimusta ajatellen.

Lomakkeeseen vastaamista pyrin helpottamaan paitsi selkeällä ulkoasulla myös ohjeistamalla kunkin tehtävän mahdollisimman selkeästi, kuten ”voitte valita useamman vaihtoehdon” tai ”ympyröikää vastauksenne”. Sanamuodoissa pyrin koko lomakkeessa olemaan kohtelias, mutta häivyttämään silti selkeän teitittelyn jättämällä persoonapronominit pois. Tähän päädyin siksi, että en halunnut luoda liian jäykkää kuvaa kyselystä ja aiheesta, mutta kuitenkin halusin osoittaa kyseessä olevan käyttöarvoisen tutkimuksen. Sanamuodot vaikuttavat mielestäni uskottavuuteen, joten uskoin vastaajien keskittyvän kyselyyn entistä huolellisemmin uskottavan oloiseen kyselyyn. Lisäksi odotettavissa oli eri-ikäisien vastaajien osallistumista, joten teitittely olisi voinut tuntua hieman epäluontevalta.

4.3.2 Aineistonkeruun käytännön toteutus

Aineistonkeruu aloitettiin välittömästi lomakkeen valmistuttua huhtikuun alussa. Lomake oli ensimmäisen kerran esillä ja saatavilla kirjastossa 3.4.2014. Jotta mahdollisimman moni osaston käyttäjästä voisi vastata kyselyyn, vaikkei juuri tietyllä käyntikerralla osastoa käyttäisikään, sijoitettiin lomaketta eri puolille kirjastoa. Sijoituspaikoiksi valikoituivat käsikirjasto, lehtilukusali sekä lainaus- ja palautustiski. Itse osastolta ei lomakkeelle sopivaa sijoituspaikkaa löytynyt, mutta asiakkaille katsottiin lainauslaitteessa tarjoutuvan mahdollisuus lomake vastattavakseen löytää.

Lomakkeen lopussa pyydettiin palauttamaan se asiakaspalvelutiskille. Tämä voi toisaalta lisätä kynnystä vastata kyselyyn, sillä nyt kysely pitää henkilökohtaisesti ojentaa tiskillä. Vastausten säilyttämistä varten otettiin kuitenkin käyttöön suuri pahvikuori, jonne vastaukset siirrettiin välittömästi. Tällä haluttiin vahvistaa luottamuksellisuuden tunnetta ja osoittaa, että henkilökunta ei todellakaan rupea tutkimaan vastausta ja katsomaan miten tietty asiakas on vastannut.

Kirjaston henkilökunta teki jonkin verran järjestelmällistä muistuttelutyötä aineistonkeruun suhteen. Mielestäni se on oikein hyvä asia eikä varmastikaan vääristä tulosta, sillä muistuttelussa pyrittiin nimenomaan tasapuolisuuteen eikä kyselyä esimerkiksi tarjottu vain tutummille asiakkaille. Kaikkien mielipiteet haluttiin tietoon tasapuolisesti.

Aineistonkeruun aikana kävin säännöllisesti kirjastossa tarkistamassa kyselyn tilanteen eli montako vastausta oli koossa. Numeroin vastaukset juoksevin numeroin, jotta olisi helpompi pysyä perillä tilanteesta. Samaten se oli jo valmistautumista analysointivaiheeseen, sillä numerointi helpottaa lomakkeiden pitämistä järjestyksessä.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Vastajat

Kysely oli saatavilla kirjastossa 3.4.–28.8.2014. Tuona aikana kyselyyn vastasi 62 henkilöä, joista yksi vastaus jätettiin tutkimustulosten ulkopuolelle. Syynä tähän oli se, että vastaus käsitteli selkeästi tietokirjallisuuden eikä kaunokirjallisuuden osastoa, joka oli kyselyn aiheena. Näin ollen vastaajamääräksi muodostui 61 henkilöä, joista miehiä oli 9 ja naisia 52. Prosentteina tämä tarkoittaa, että miesvastaajia oli 14,75 % ja naisia 85,25 % (Taulukko 1.). Selkeä enemmistö vastauksista tuli siis naisasiakkailta. Tämä voitaneen tulkita siten, että aikuisten kaunokirjallisuuden osastoa Jalasjärvellä käyttää enimmäkseen naisasiakkaat. Toisaalta asia voidaan nähdä myös siten, että miesasiakkaat eivät vain syystä tai toisesta olleet yhtä innokkaita vastaamaan kyselyyn. Koska sukupuolijakauma on näin selkeä, on jatkossakin vaikea tehdä päätelmiä siitä, miten eri tavalla naiset ja miehet toimivat osastolla, miten usein he osastoa käyttävät tai luettavansa valitsevat. Tästä syystä muun muassa lukutottumuksia tarkasteltaessa ei kiinnitetä niinkään paljon huomiota sukupuoleen kuin muihin taustamuuttujiin.

Taulukko 1. Vastaajamäärät sukupuolittain.

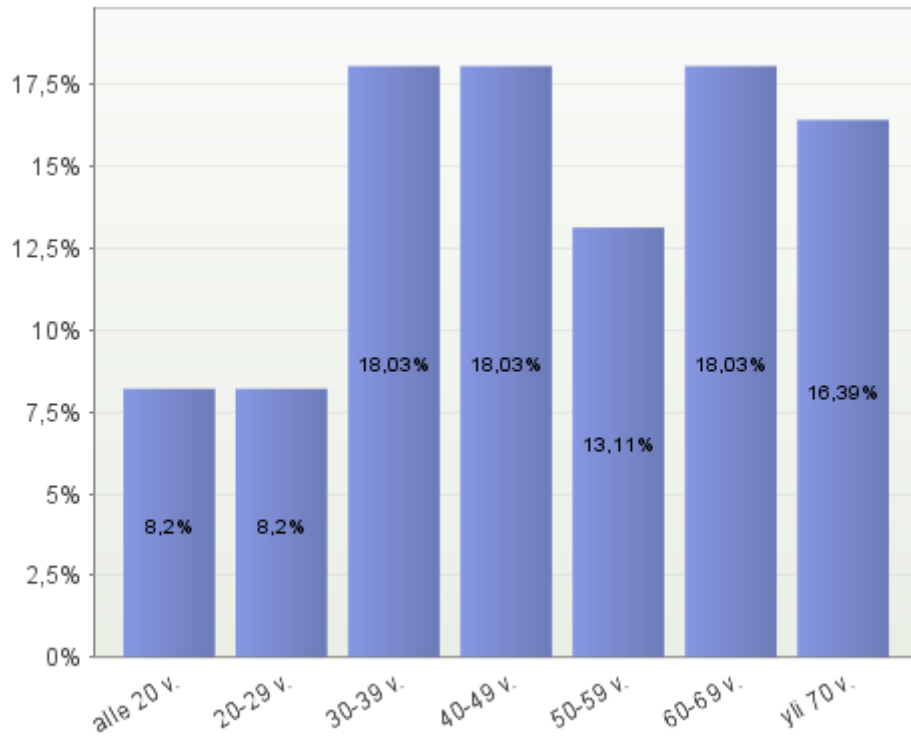
	Vastaajien lukumäärä	Prosentti- osuus
Mies	9	14,75 %
Nainen	52	85,25 %
Yhteensä	61	100 %

Vastaajien ikäjakaumaa tarkasteltaessa käy ilmi, että se oli melko tasainen (Taulukko 2. ja Kuvio 1.). Vähiten vastaajia oli ikäryhmissä alle 20-vuotiaat ja 20-29-vuotiaat, joista kumpaankin kuului viisi (5) vastaajaa. Aktiivisimpia vastaamaan olivat seuraavat ikäryhmät 30-39-vuotiaat ja 40-49-vuotiaat sekä 60-69-vuotiaat, joihin kuului 11 vastaajaa kuhunkin. Mitään päätelmää siitä, minkä ikäiset kaunokirjallisuuden osastoa eniten käyttävät, ei oikeastaan voi vastausmäärien tasai-

suuden vuoksi tehdä. Voidaan kuitenkin sanoa, että kyselyn kaksi nuorinta ikäryhmää pienimmillä vastaajamäärillään näyttäisi käyttävän osastoa vähiten, mutta hajonta on hyvin pientä. Tässä lienee kapea viittaus siihen, että ajankäytön tavat ovat muuttuneet ja se näkyy erityisesti nuorempien ikäryhmien keskuudessa – kirjaston käyttö ja kaunokirjallisuus ajanvietteenä voivat näytellä elämässä vähäisempää roolia kuin vanhemmilla ikäryhmillä.

Taulukko 2. Vastaajien ikäjakauma.

	Vastaajien lukumäärä	Prosentti-osuus
Alle 20 v.	5	8,20 %
<u>20-29 v.</u>	5	8,20 %
<u>30-39 v.</u>	11	18,03 %
<u>40-49 v.</u>	11	18,03 %
<u>50-59 v.</u>	8	13,11 %
<u>60-69 v.</u>	11	18,03 %
yli 70 v.	10	16,39 %

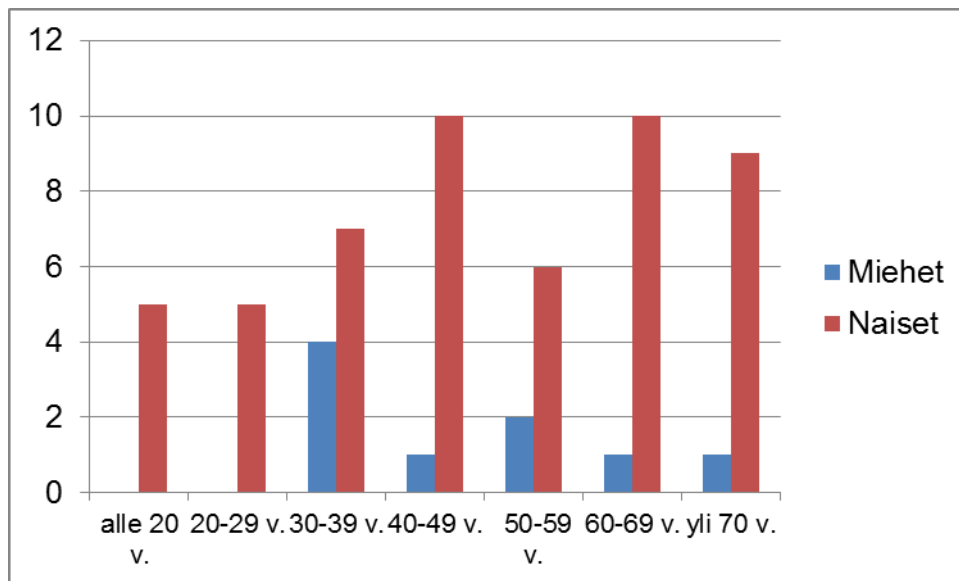
Kuvio 1. Vastaajien ikäjakauma.

Kun tarkastellaan ikäjakaumaa sukupuolittain, voidaan todeta, että miesvastaajia ei löydy ollenkaan ikäryhmistä alle 20-vuotiaat ja 20-29-vuotiaat. Miesvastaajista suurin osa eli 44,4 % kuuluu ikäryhmään 30–39-vuotiaat ja loput miesvastaajat jakautuvat tasaisesti tätä vanhempiin ikäryhmiin. Vaikka miesvastaajat kuuluvat enimmäkseen tähän ikäryhmään, käy kokonaisvastaajamäärää tarkasteltaessa ilmi, että kyselyyn vastasi kuitenkin enemmän 30–39-vuotiaita naisia kuin miehiä. Ikäryhmään kuuluvasta yhdestätoista (11) vastaajasta seitsemän (7) oli naisia. Koska miesvastaajien määrä on alle viidesosa kaikista vastaajista, ei voi tehdä perusteltuja oletuksia miesvastaajien ikäjakaumasta. Varovaisesti voidaan kuitenkin arvioida, että ainakin tämän kyselyn perusteella miesasiakkaat kaunokirjallisuuden osastolla ovat työkäisiä 30–39-vuotiaita.

Naisvastaajia puolestaan löytyy jokaisesta ikäryhmästä melkoisen tasaisesti, eniten kuitenkin 40–49- ja 60–69-vuotiaitten ryhmistä (10 henkilöä eli 19,2 % kummastakin). Naisvastaajien kohdalla voidaan vastaajamäärää ja ikäjakaumaa tarkastelemalla todeta, että kaunokirjallisuuden osastoa käyttävät kaikenikäiset nai-

set eikä ikäryhmien välillä ole huomattavissa suurta hajontaa. Ei siis näytä siltä, että kirjastonkäyttö olisi vastaajien kohdalla riippuvainen työelämän tai perhe-elämän vaiheista, joilla tarkoitetaan tässä esimerkiksi eläkkeelle siirtymistä, opiskelua tai pikkulapsiperhe-vaihetta.

Alla olevasta kuviosta (Kuvio 2.) nähdään vielä selkeämmin vastaajien sukupuoli ikäryhmittäin. Pystyakseli kuvastaa vastaajien lukumäärää.

Kuvio 2. Vastaajien sukupuoli ikäryhmittäin.

Koulutusastekysymyksessä jouduttiin kahden lomakkeen kohdalla pohtimaan, kumpi vaihtoehto kirjataan vastaukseksi. Kysymyksessä pyydettiin kertomaan ylin koulutusaste, ja kahdessa lomakkeessa oli rastit sekä kohdassa ”ammattitutkinto” että ”ylioppilas”, mitkä ovat molemmat toisen asteen koulutuksia. Näiden lomakkeiden kohdalla tehtiin päätös kirjata vastaukseksi ”ylioppilas” sillä perusteella, että ylioppilaat voivat pyrkiä yliopistoon eli vielä korkeamman koulutuksen jäljille.

Koulutusastekysymyksessä ilmeni hajontaa, sillä jotkin koulutusasteet olivat selkeästi laajemmin edustettuina kuin toiset (Taulukko 3). Kyselyyn vastanneista 21 henkilöä mainitsee korkeimmaksi koulutukseksi ammattitutkinnon. Toiseksi eniten rasteja oli alemman korkeakoulututkinnon suorittaneiden ryhmässä, sillä heitä oli 16 kyselyyn vastannutta. Ylioppilaita ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita vastaajia oli jokseenkin tasaväkinen määrä, ensimmäisiä 10 ja jälkimmäisiä

kahdeksan (8). Kaksi (2) vastaajista kertoi olevansa tohtoreja/lisensiaatteja ja neljä (4) vastaajaa peruskoulun tai sitä vastaavan perusasteen koulutuksen suorittaneita. On vaikea sanoa, mitä tämänkaltaisen hajonnan taustalla on, mutta se voidaan sanoa, että kaunokirjallisuudesta tuntuu nauttivan henkilöitä koulutustaustasta riippumatta ja kirjastoon löytävät taustoiltaan erilaiset ihmiset.

Taulukko 3. Vastaajien koulutustausta.

	Vastaajien lukumäärä	Prosentti-osuus
Peruskoulu/kansakoulu/kansalaiskoulu	4	6,56 %
Ammattitutkinto	21	34,43 %
Ylioppilas	10	16,39 %
Alempi korkeakoulututkinto	16	26,23 %
Ylempi korkeakoulututkinto	8	13,11 %
Tohtori/lisensiaatti	2	3,28 %

Peruskoulutuksen suorittaneista kolme (3) on alle 20-vuotiaita ja yksi (1) 60–69-vuotias. Koska tämän korkeimmaksi koulutustaustakseen ilmoittaneita vastaajia on kokonaisvastaajamäärään nähden vähän, ei siitä voi tehdä tämän kyselyn kannalta mitään oletuksia. Loogisesti ajatellen voidaan kuitenkin todeta, että alle 20-vuotiaat saattavat suorittaa tällä hetkellä ammatti- tai ylioppilastutkintoa, mikä voi osaltaan vaikuttaa heidän kirjastonkäyttöön koulutehtävien muodossa.

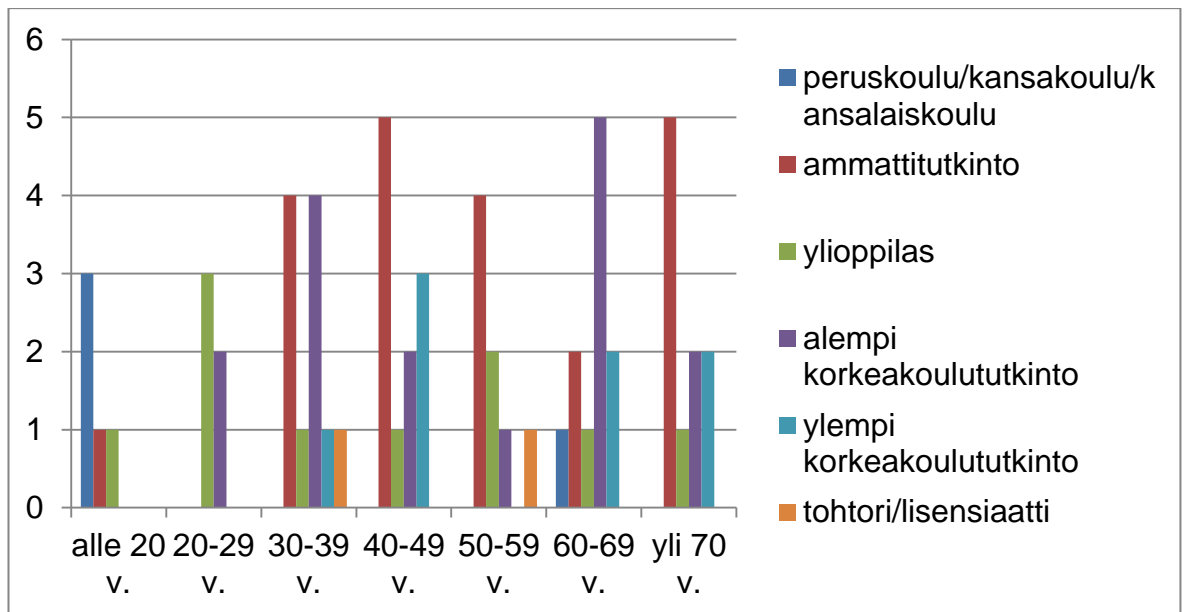
Ammattitutkinnon suorittaneiden ikäjakauma on tasainen lukuun ottamatta 20–29-vuotiaiden ikäryhmää. Heistä kukaan ei ilmoita korkeimmaksi koulutukseksi ammattitutkintoa. Yksi (1) alle 20-vuotias mainitsee sen koulutusasteekseen, neljä (4) 30–39-vuotiasta, viisi (5) 40–49-vuotiasta, neljä (4) 50–59-vuotiasta, kaksi (2) 60–69-vuotiasta ja viisi (5) yli 70-vuotiasta. On sängen mielenkiintoista huomata se, että kaikenikäisiä ammattitutkinnon suorittaneita kaunokirjallisuus kiinnostaa, vaikka melko usein sitä pidetään niin sanotusti akateemisesti kouluttautuneiden kiinnostuksen kohteena eikä kaunokirjallisuutta juurikaan tuoda opetuksessa esille ammattitutkintoon tähtäävissä kouluissa ainakaan nykyään.

Ylioppilasvastaajia oli vähemmän kuin ammattitutkinnon suorittaneita. Osasyynä tähän eroon voi olla esimerkiksi se, että ylioppilaat usein hakeutuvat jatkokoulutuk-

seen toiselle paikkakunnalle. Toisaalta vastaajissa voi olla paljonkin ylioppilaita, jotka ovat jatkokouluttautuneet ja ilmoittavat nyt korkeimman koulutusasteensa. Ylioppilas harvoin jää kenenkään korkeimmaksi koulutukseksi, vaan he hakeutuvat jatkokoulutuksiin. Heidän jakaumansa on hyvin tasainen eikä sieltä nouse esiin juuri muuta kuin se, että ylioppilaaksi itsensä mainitsee kolme (3) 20–29-vuotiaasta vastaajaa. Tämän ikäryhmän viisi vastaajaa näyttävät olevan vain kahdesta koulutusryhmästä, ylioppilaista ja alemman korkeakoulututkinnon suorittaneista (kaksi henkilöä). Olisi mielenkiintoista tietää, minne ovat jääneet tämän ikäryhmän muiden koulutuksien edustajat: eivätkö he käytä kaunokirjallisuuden osastoa vai eikö heillä ollut halukkuutta vastata. Edellä mainitsemieni kahden lomakkeen, joissa oli koulutustaustana sekä ylioppilas että ammattitutkinto, vastaajat eivät kuulu tähän ikäryhmään.

Alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon tai tohtorin tai lisensiaatin koulutuksen omaavia vastaajia ei löydy lainkaan alle 20-vuotiaiden vastaajien ikäryhmistä, mikä on täysin loogista. Nämä tutkinnot kun ovat käytännössä suomalaisen koulutusrakenteen mukaan mahdollisia vain yli 20-vuotiaille henkilöille, sillä peruskoulun jälkeen tulee olla käytynä vielä joko lukio tai ammattikoulu ennen kuin näihin korkeampiin koulutuksiin voi tähdätä. Kyselyyn vastanneet kaksi (2) tohtoria/lisensiaattia ovat ilmoittaneet iäkseen 30–39 ja 50–59 vuotta, ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet jakautuvat ikäryhmiin 30–39-, 40–49-, 60–69- ja yli 70-vuotiaat.

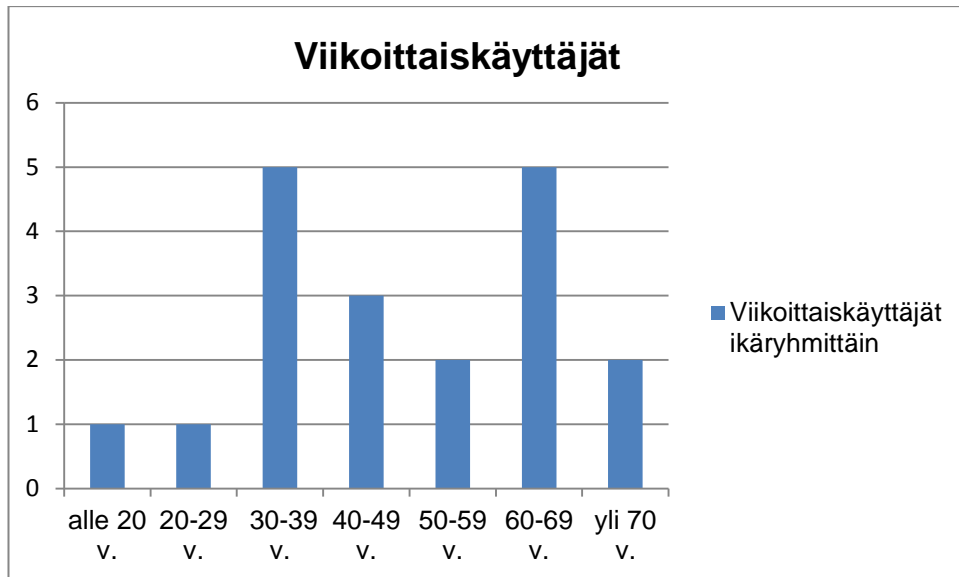
Alla oleva kuvio tarkastelee vielä tarkemmin iän ja koulutusasteen välistä suhdetta tämän kyselyn kohdalla (Kuvio 3). Pystyakseli osoittaa vastaajien lukumäärää. Kuviosta voidaan huomata, että ikäryhmät 30:sta eteenpäin ovat kouluttautuneet hyvin tasaväkisesti kaikkiin perusastetta korkeampiin tutkintoihin. Tästä nähdään myös se, mitä jo edellä todettiin, eli kaikenikäiset ja eritasoisesti kouluttautuneet käyttävät kyllä aikuisten kaunokirjallisuuden osastoa Jalasjärvellä. Käytön useus onkin sitten jo eri asia ja sitä tarkastellaan seuraavan kuvion jälkeen.

Kuvio 3. Vastaajien koulutustausta ikäryhmittäin.

Osaston käytön useutta tarkasteltaessa käy ilmi, että suurin osa vastaajista käyttää osastoa kuukausittain. Tässä kohtaa tulee esille tulkintatavat, sillä vastauksen voi tulkita vaikkapa siten, että joku käyttää osastoa kerran kuukaudessa ja joku toinen vaikkapa kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa. Täysin varma ei siis voi olla siitä, mikä tämän vaihtoehdon valinneiden tarkka kuukausittainen käyttömäärä on. Kuukausittain osastoa ilmoitti käyttävänsä 26 vastaajaa eli 42,62 % kaikista vastaajista.

Seuraavaksi suurin ryhmä on viikoittain osastoa käyttävät. Tämän vaihtoehdon valitsi 19 vastaajaa eli 31,15 % vastaajista. Kun aletaan tarkastella minkä ikäiset vastaajat näin usein osastoa käyttävät, on mielenkiintoista huomata, että toinen suurimmista vastaajaryhmistä on työikäiset 30–39-vuotiaat viidellä (5) vastauksella. Yhtä monta vastausta tulee myös ikäryhmästä 60–69-vuotiaat. Muutoin viikoittaiskäyttäjät jakautuvat ikäryhmissä tasaisesti. Tässä voidaan kuitenkin tehdä johtopäätös siitä, että osastolla on tiivistä käyttökapasiteettia myös niin sanotusti elämän ruuhkavuosia (30–39-vuotiaat) elävien keskuudessa. Toinen mielenkiintoinen huomio viikoittaiskäyttäjiin liittyen on se, että lähes kaikki miesvastaajat ovat valinneet tämän vaihtoehdon kuvaamaan käyttötiheyttään: yhdeksästä (9) miesvastaajasta seitsemän (7) käyttää osastoa viikoittain.

Kuvio 4. Viikoittaiskäyttäjät ikäryhmittäin.

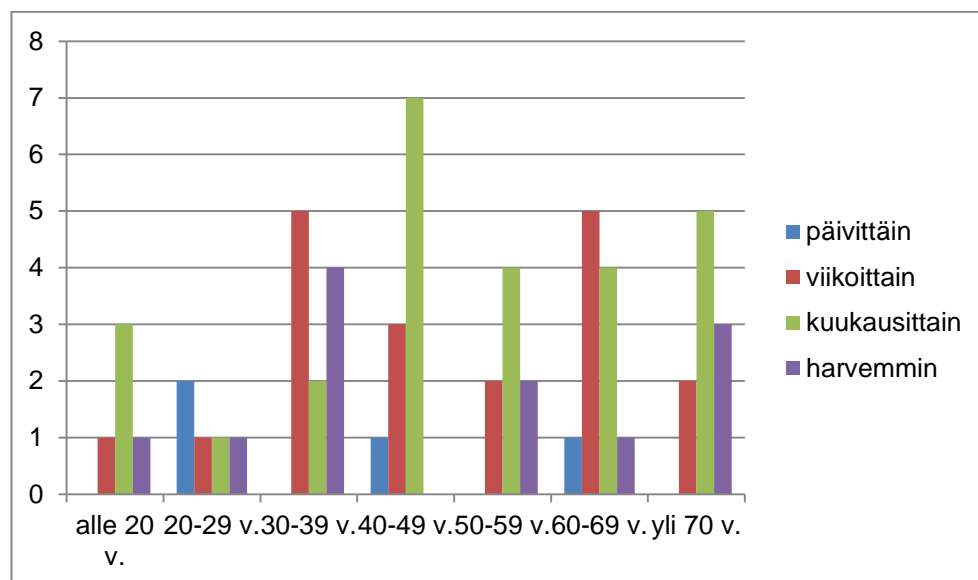
Harvemmin kuin kuukausittain osastoa käyttää 12 vastaajaa, mikä tekee 19,67 % vastaajista. Koska taustamuuttujissa ei tiedusteltu vastaajien asuinalueita, emme voi tietää johtuuko käytön harvuus kenties siitä, että vastaajat käyttävät myös kirjastoauton palveluita tai asuvatko he kokonaan toisella paikkakunnalla ja vierailevat vain satunnaisesti Jalasjärven kirjastossa.

Siinä missä 30–39-vuotiaat edustivat toista suurimmista ikäryhmistä viikoittaiskäyttäjissä, ovat he neljällä (4) vastauksella parhaiten edustettuna myös tässä harvemmin kuin kuukausittain osastoa käyttävien porukassa. Tässä nähdään se, että samanikäiset vastaajat voivat elää hyvinkin erilaisia elämäntilanteita, jotka vaikuttavat kirjastonkäytön useuteen. Tässäkin nähdään tasainen jakauma eri ikäryhmien kesken, mutta toisena ikäryhmänä esille voitaneen nostaa kolmella vastauksella yli 70-vuotiaat vastaajat. Heidän ikähaitarinsa voi olla suurikin, mutta yleistäen voidaan sanoa, että terveydelliset seikat, kuten näkökyky tai liikuntarajoitteet, voivat vaikuttaa siihen, miten usein he kirjaston tätä osaa käyttävät.

Päivittäin osastoa kertoo käyttävänsä neljä (4) vastaajaa eli 6,56 % vastaajista. Vaikka tästä ei voi suoria johtopäätöksiä tehdä oikein mihinkään suuntaan, on mielenkiintoista huomata, että heistä kaksi (2) kuuluvat ikäryhmään 20–29-vuotiaat. Heidän tarkempaa elämäntilannettaan ei voida tietää, sillä sitä ei taustakysymyk-

sissä kysytty, mutta tässä tulee todistetuksi se, että kirjastoa käyttävät usein myös nuoret, vaikka voitaisiin ajatella eläköityneiden ihmisten olevan aktiivisimpia käyttäjiä. Heidän kohdallaan voi kuitenkin olla jo esteitä terveydellisistäkin syistä, joten nuoret voivatkin yllättäen olla aktiivisimpia kirjastonkäyttäjiä. Kaksi muuta vastausta tuli ikäryhmistä 40–49- ja 60-69-vuotiaat.

Koulutustaustan mukaan käytön useutta ei ole tässä lähdetty nyt analysoidaan, sillä edellä on jo tarkasteltu koulutusjakaumaa kaikkien vastaajien kesken. Nähdäkseni ei ole mielekästä lähteä sitä erikseen tarkkailemaan, sillä koulutuksessa ilmeni niin suurta hajontaa (vertaa tohtorit/lisensiaatit ja ammattitutkinnon suorittaneet), että päätelmät eivät olisi pitäviä tai täysin rinnastettavissa toisiinsa. Alla oleva kuvio kuvaa käytön useutta eri ikäryhmien mukaan. Pystyakseli kuvastaa vastaajien lukumäärää.

Kuvio 5. Käytön useus ikäryhmittäin.

5.2 Aikuisten kaunokirjallisuuden osaston käyttötavat

5.2.1 Asiakkaiden lukutottumukset

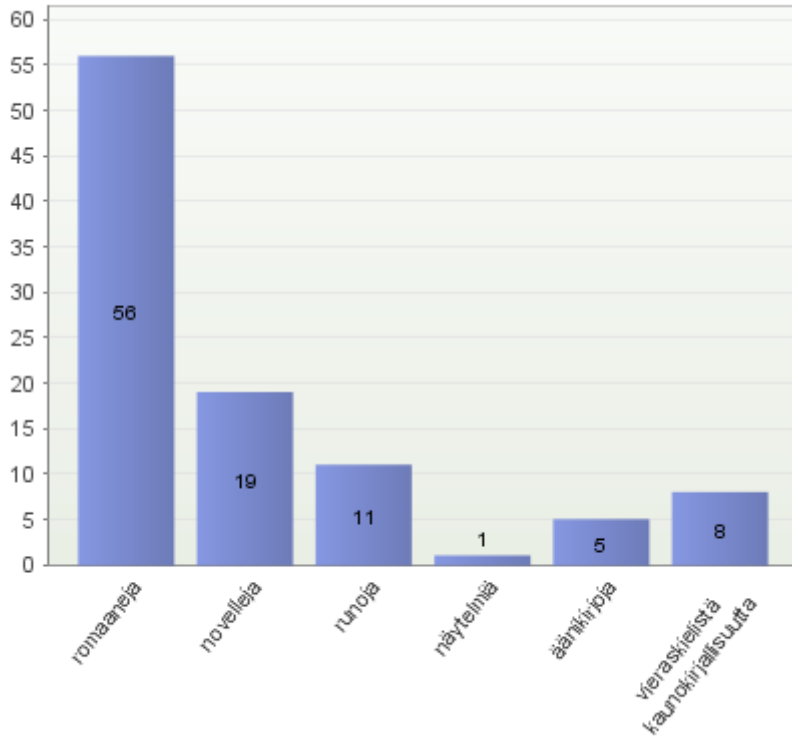
Lomakkeen kysymykset 5, 6 ja 7 (Liite 1.) kysyvät asiakkaiden lainaustottumuksia ja lukumielitymyksiä. Erityisesti kysymys 5 voi antaa viitteitä siitä, pitäisikö jotakin

aineistoa nostaa enemmän esiin siitäkin huolimatta, että aineiston esillepanoa tarkastelevassa kysymyksessä ei ilmennyt erityistoiveita asian suhteen. Kuitenkin kysymyksen ”5. Mitä lainaatte osastolta?” vastauksissa nousee selkeästi esiin se seikka, että jotkin aineistotyytit ovat huomattavasti lainatumpia kuin toiset. Tietysti tietyt kirjatyytit, kuten erityisesti romaanit ja novellit, ovat monille tutuimpia ja siitä syystä lainatuimpia, mutta se ei välttämättä selitä asiaa kokonaan.

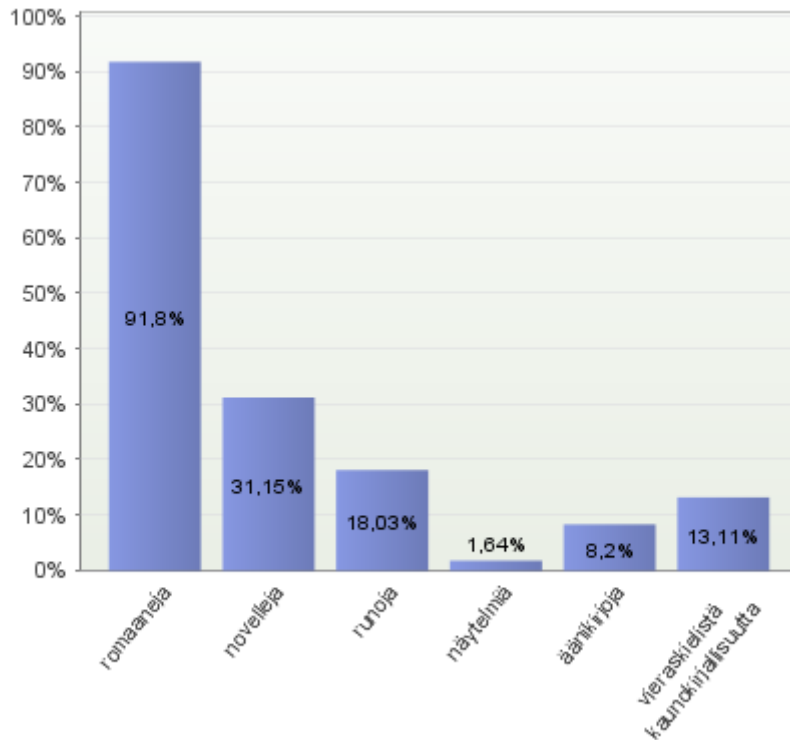
Kysymyksessä 5 vastaajat saivat halutessaan valita useammankin vaihtoehdon. Romaaneja kertoi lainaavansa 56 henkilöä, mikä kattaa lähes koko vastaajamäärän eli 91,8 %. Romaanien suosio ei tule yllätyksenä, sillä ne ovat helpoiten löydettävissä ja kirjo on laajin, kun aletaan miettiä lajityyppejä: jokaiselle löytyy jotakin. Seuraavaksi lainatuimpiin kuuluu vastauksien mukaan novellit, sillä 19 vastaajaa eli 31,15 % kertoo lainaavansa niitä. Luku on melkoisen korkea ottaen huomioon sen, että Jalasjärven kirjastossa niitä ei ole nostettu erikseen esille, vaan ne on sijoitettu muun kaunokirjallisuuden joukkoon. Sen sijaan omassa hyllyssään oleva runous kuuluu 11 vastaajan lainoihin (18,03 %) ja näytelmäkirjallisuutta kertoo lainaavansa vain yksi (1) vastaajista. Runous ja näytelmät ovat tietysti sentyyppisiä tekstilajeja, että kaikki eivät niihin välttämättä ole mieltyneet, kun tarjolla on myös suorasanaista kaunokirjallisuutta. Silti on mielestäni melko yllättävää, että vain yksi vastaaja sanoo lainaavansa näytelmäkirjallisuutta, jota kuitenkin kokoelmasta löytyy nähdäkseni melko kattava valikoima. Tämä viittaisi hieman siihen, että näytelmäkirjallisuutta voisi nostaa enemmän esiin, vaikka toisaalta, kuten edellä todettiin, sen lainauksen vähyyden saattaa johtua myös tekstilajista eikä välttämättä kyse ole löydettävyyden ongelmista.

Vieraskielistä kaunokirjallisuutta lainaa kahdeksan (8) vastaajaa, mikä on mielestäni hyvä luku. Vieraskielinen kaunokirjallisuus on Jalasjärvellä sijoitettu aivan eri puolelle kirjastoa kuin suomenkielinen kaunokirjallisuus, joten on mukavaa huomata, että ainakin tästä vastaajajoukosta 13,2 % on kuitenkin löytänyt myös tämän kokoelmanosan. Vieraskielisen kaunokirjallisuuden tuntumaan on sijoitettu myös äänikirjat, joita kertoo lainaavansa viisi (5) vastaajaa. Luku tuntuu jokseenkin pieneltä ottaen huomioon sen, että vastaajista 21 on 60-vuotiaita tai sitä vanhempia. Äänikirjat yleensä mielletään vanhemman asiakaskunnan palveluksi siitä syystä, että ikä voi tuoda näköongelmia, joihin äänikirjat tarjoavat ratkaisun.

Alla olevat kuvaajat kuvaavat havainnollistavat kunkin aineiston lainausmääriä ensin lukuina ja sitten prosentteina.

Kuvio 6. Millaista aineistoa asiakkaat lainaavat.

Kuvio 7. Millaista aineistoa asiakkaat lainaavat: prosenttiosuudet.

Kun tarkastellaan lainaustottumuksia ikäryhmittäin, huomataan, että romaanit ovat jokaisessa ikäryhmässä suosituimpia lainauskohteita ja seuraavaksi suosituimpia ovat novellit. On mielestäni huomionarvoista, että eri ikäryhmillä on samantyyppisiä lainaustottumuksia tässä suhteessa, enemmän hajontaa taas ilmenee muiden vastausvaihtoehtojen runojen, näytelmien, äänikirjojen ja vieraskielisen kaunokirjallisuuden välillä. Alle 20-vuotiaiden vastaajien suosiossa ovat romaanien (5 vastausta) lisäksi myös novellit (2) ja vieraskielinen kaunokirjallisuus (2). Seuraava ikäryhmä 20–29-vuotiaat kertovat sen sijaan lainaavansa vain romaaneja (5 vastausta).

30–39-vuotiaiden ikäryhmä on 11 vastauksellaan yksi suurimmista ikäryhmistä, joka kyselyyn on vastannut. Heidän kohdallaan ääniä saavat kaikki vaihtoehdot, mutta sitä ei ole mielekästä lähteä vertaamaan aikaisempien ikäryhmien tuloksiin, koska kyselyn tätä nuoremmat ikäryhmät ovat vastaajamääriltään puolta pienempiä. 30–39-vuotiaista yhdeksän (9) lainaa romaaneja, kaksi (2) novelleja ja runoja,

yksi (1) näytelmiä ja äänikirjoja sekä yksi (1) vieraskielistä kaunokirjallisuutta. Ainut näytelmiä lainaava vastaaja löytyy siis tästä ikäryhmästä.

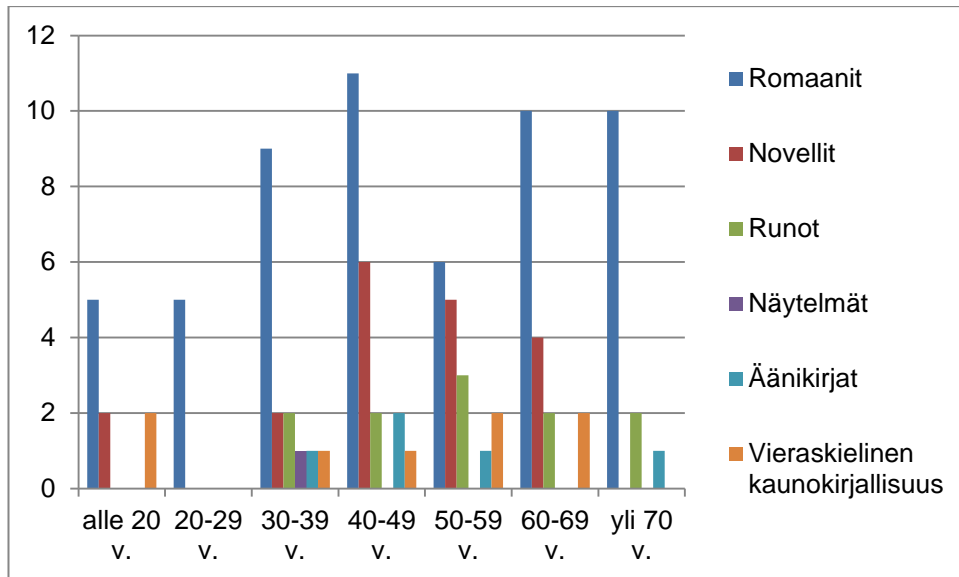
40–49-vuotiaiden vastaajien ryhmä on samansuuruinen kuin 30–39-vuotiaidenkin eikä näiden ryhmien välillä ole merkittäviä eroja lainaustottumuksissa. Ainoastaan novellit nousevat esiin selkeästi suosituimpina kuin astetta nuoremman ikäryhmän keskuudessa, sillä kuusi (6) 40–49-vuotiasta vastaajaa kertoo lainaavansa niitä.

50–59-vuotiaiden keskuudessa romaanit (6 vastausta) ja novellit (5) ovat suosituimpia, mutta lainalle lähtee myös runoja (3), äänikirjoja (1) ja vieraskielistä kaunokirjallisuutta (2). On huomionarvoista, että vieraskielinen kaunokirjallisuus on suosituinta ikäryhmien alle 20-vuotiaat, 50–59-vuotiaat sekä 60–69-vuotiaat keskuudessa, sillä perinteisesti vieraskielinen kirjallisuus yleensäkin koetaan nuorempien ikäpolvien harrastukseksi. Erot muihin ikäryhmiin ovat pieniä, sillä myös 30–49-vuotiaiden ikäryhmistä löytyy kummastakin yksi vieraskielisen kaunokirjallisuuden lainaaja, mutta asia on mielestäni siitä huolimatta mainitsemisen arvoinen.

60–69-vuotiaat siis lainaavat vieraskielistä kaunokirjallisuutta, mutta myös romaaneja (10 vastausta), novelleja (4) ja runoja (2). Yli 70-vuotiaita puolestaan kiinnostavat romaanien (10 vastausta) lisäksi myös runot (2) ja äänikirjat (1). Kuten jo edellä kävi ilmi, tuntuu äänikirjojen kaikkiaan saama äänimäärä melko pieneltä. Tässä ikäryhmässä olisi voinut kuvitella hyvinkin olevan enemmän äänikirjojen lainaajia, sillä tämän ikäryhmä ikähaitari voi olla hyvinkin suuri. Kymmenestä vastaajasta vain yksi (1) lainaa äänikirjoja, vaikka tämä ikäryhmä perinteisesti olisi oikein äänikirjojen luvattu käyttäjäkunta.

Taulukko 4. Ikäryhmittäiset lainaustottumukset.

	Romaanit	Novellit	Runot	Näytelmät	Äänikirjat	Vieraskielinen kaunokirjallisuus
alle 20 v.	5	2	0	0	0	2
20–29 v.	5	0	0	0	0	0
30–39 v.	9	2	2	1	1	1
40–49 v.	11	6	2	0	2	1
50–59 v.	6	5	3	0	1	2
60–69 v.	10	4	2	0	0	2
yli 70 v.	10	0	2	0	1	0

Kuvio 8. Osastolta lainattava aineisto ikäryhmittäin.

Kysymys 6 pyrkii tiedustelemaan yleisellä tasolla, että millainen kaunokirjallisuus kiinnostaa eniten: uutuudet vai klassikot, kotimainen vai käännöskirjallisuus. Myös tässä kysymyksessä vastaajalla oli mahdollisuus valita kaikkiaan kuudesta vaihtoehdosta useampia (katso liite 1.). Muutama vastaajista (kahdeksan [8]) käytti avoimen vastausvaihtoehdon ”muuta, mitä?” hyväkseen, mutta kaikki ei liittynyt varsinaisesti tätä osastoa koskeviin aineistoihin, kuten vastaukset ”elämäkerrat” ja ”teknisiä”. Useimmat avoimen kohdan vastaukset viittaavat tietokirjapuolelle, enkä niitä siitä syystä rupea sen enempää tutkimaan. Tässä kohtaa kuitenkin mainittiin erikseen myös runous ja äänikirjallisuus, mikä kuvastanee sitä, että ne ovat vastaajille tärkeitä asioita. Toisaalta tässä kysymyksessä ei kysytty tätä asiaa, vaan haluttiin enemmänkin ottaa selvälle sitä, millainen asema esimerkiksi klassikkokirjallisuudella asiakkaille on ja sitä kautta päästä näkemään jonkin ”kirjallisuustyyppin” merkitys laajemmin.

Uutuudet ja kotimainen sekä ulkomainen/käännöskirjallisuus ovat suosituinta lukemistoa vastaajien keskuudessa. Uutuuksia kertoo lukevansa mieluiten 43 vastaajaa, kotimaisen kirjallisuuden puolesta liputtaa 39 vastaajaa ja 37 valitsee mieluiten ulkomaisen/käännöskirjallisuuden. Klassikotkin kiinnostavat, mutta paljon vähäisemmissä määrin kuin nämä kolme edellä mainittua, sillä 22 vastaajaa ilmoittaa lukevansa mieluiten klassikoita.

Vieraskielistä kaunokirjallisuutta kertoo lukevansa mieluiten vain kolme (3) vastaajaa, mikä on hienoisessa ristiriidassa sen kanssa, että vieraskielistä kaunokirjallisuutta kertoo linaavansa kahdeksan (8) asiakasta. Herääkin kysymys siitä, miksi nämä viisi muuta sitten lukevat vieraskielistä kaunokirjallisuutta, jos se ei heidän mielilukemistoonsa kuulu. Kyse saattaa olla malttamattomuudesta odottaa suomennosta, halusta lukea teos alkukielellä tai ehkä vain pyrkimyksestä kehittää kielitaitoa.

Taulukko 5. Millaista kirjallisuutta luetaan mieluiten.

	Vastaajien lukumäärä	Prosenttiosuudet
uutuuksia	43	70,49 %
klassikoita	22	36,07 %
kotimaista kirjallisuutta	39	63,93 %
ulkomaista/käännöskirjallisuutta	37	60,66 %
vieraskielistä kirjallisuutta	3	4,92 %
muuta, mitä?	8	13,11 %

Ikäryhmien kesken tulokset jakautuvat jälleen kerran tasaisesti eikä niistä voi tehdä mitään erityisiä johtopäätöksiä siitä, että jokin vaihtoehdoista kiinnostaisi erityisesti jotakin ikäryhmää. Myöskään koulutustaustalla ei näytä olevan vaikutusta siihen, millainen kirjallisuus kiinnostaa: klassikot kiinnostavat niin korkeakoulututkinnon kuin ammattitutkinnonkin suorittaneita. Muutenkin näyttää siltä, että juuri nämä kaksi koulutusryhmää ovat kaikkiruokaisimpia lukumielityksiltään. Alla olevasta taulukosta (Taulukko 6.) nähdään selkeämmin kuinka moni kustakin ikäryhmästä ja koulutusasteesta on valinnut suosikeikseen uutudet, klassikot, kotimaiset, käännökset tai vieraskieliset kaunokirjalliset teokset.

Taulukko 6. Lukumieltymykset ikäryhmittäin ja koulutusasteittain.

	uutuudet	klassikot	kotimaiset	käännökset	vieraskieliset
Ikäryhmät					
alle 20 v.	4	2	2	5	1
20-29 v.	4	1	3	4	0
30-39 v.	6	2	5	6	1
40-49 v.	11	5	7	7	0
50-59 v.	4	4	7	5	1
60-69 v.	7	5	9	7	0
yli 70 v.	7	3	6	3	0
Koulutustaustat					
peruskoulutus	3	1	3	3	0
ammattitutkinto	11	8	10	11	0
ylioppilas	7	4	7	7	1
alempi korkeakoulututkinto	15	8	10	11	1
ylempi korkeakoulututkinto	7	1	7	5	0

Kysyttäessä minkä genrejen eli tyylilajien kirjoja vastaajat mieluiten lukevat (kysymys 7.), eniten rasteja oli dekkareiden, historian ja romantiikan kohdalla, 30 kussakin. Jännityskirjallisuus seuraa heti perässä 29 merkinnällä. Dekkareiden, jännityksen ja romantiikan kohdalla suosio ei tullut yllätyksenä, sillä ne ovat genretarroitettuja ja lisäksi dekkareilla on täysin oma hyllynsäkin. On sanomattakin selvää, että tällaiset merkinnät ja genrehyllyt hienoisesti ohjaavat asiakkaiden valintoja, sillä on helpompi löytää samantyyppistä kirjallisuutta nopeasti. Historian suosio sen sijaan on yllättävä siinä mielessä, että sitä ei ole mitenkään erikseen merkitty tarroilla tai nostettu omiin hyllyihinsä. Toisaalta historia on genrenä hyvin laaja ja historiallista kaunokirjallisuutta kirjoittavia kirjailijoita on kohtalaisen helppo nimetä ja sitä myöten myös löytää hyllystä.

Sotakirjallisuudesta kertoo pitävänsä kahdeksan (8) vastaajaa, eräkirjallisuus kiinnostaa yhtä (1) vastaajista. Sota- ja eräkirjallisuuden matala suosio tuli toisaalta hieman yllätyksenä, sillä niillä on kummallakin omat hyllynsä ja genretarransa, joten kumpaakin olisi kirjastosta helppo löytää. Toisaalta nämä kumpikin ovat enemmän miesten suosiossa olevia genrejä ja kyselyyn vastanneista vain 9 on miehiä, on syytä olla vetämättä tästä sen suurempia johtopäätöksiä genren epäsuosiosta tai erillisten hyllyjen tarpeellisuudesta.

Scifi eli tieteiskirjallisuus on yhdeksän (9) vastaajan suosiossa, samoin uskonnollinen kirjallisuus. Kumpikin genreistä on niin ikään merkitty omilla genretarroillaan, mikä helpottaa aineiston löytämistä. Erityisesti scifi profiloituu perinteisesti erityisten aiheharrastajien mielilukemiseksi, joten sen saama vastausmäärä tuntuu melko suurelta. Toisaalta emme voi tietää vastanneiden harrastustaustaa muilta osin kuin kirjallisuuden kohdalla. Kun ottaa huomioon, että fantasiakirjallisuudesta kertoo pitävänsä 14 vastaajaa, tuntuu scifin saama vastausmäärä ihan realistiselta, sillä toisinaan raja näiden genrejen välillä on hiuksenhieno.

Se mikä eniten ihmetyttää, on se, että vain neljä (4) vastaajaa kertoo pitävänsä eroottisesta kirjallisuudesta, joka kuitenkin on ollut Jalasjärven kirjastossa hyvin lainattua ja suosittua kirjallisuutta. Eroottisella kirjallisuudella saattaa olla ehkä hieman sellainen leima, että siitä ei ehkä kovin helposti tunnusta pitävänsä. On tietysti myös mahdollista, että genren erityiset suosijat ovat jättäneet tähän kyselyyn vastaamatta. Yksi mahdollisuus tämän ristiriidan selitykseksi on se, että jotkut saavat lainata jonkin genren kirjan vain kokeeksi ja todeta, että se ei olekaan oma juttu, ja tästä syystä lainaussuosio ei näy tämän kysymyksen vastauksissa.

Taulukosta 7 käy vielä selkeämmin ilmi kunkin genren suosio sekä vastausten lukumäärinä että prosenttiosuuksina kaikista vastauksista. Tässäkin kysymyksessä vastaajat saivat valita useamman vaihtoehdon, mistä syystä vastauksia näyttäisi olevan enemmän kuin 61.

Taulukko 7. Vastaajien mieligenret.

	Vastausmäärä	Prosenttiosuus
dekkarit	30	49,18 %
sota	8	13,11 %
historia	30	49,18 %
erä	1	1,64 %
romantiikka	30	49,18 %
scifi/tieteiskirjallisuus	9	14,75 %
uskonnollinen	9	14,75 %
fantasia	14	22,95 %
jännitys	29	47,54 %
erotiikka	4	6,56 %

Genremielitymykset eivät vaikuta olevan ikäsidonnaisia millään tapaa, vaikka hienoista mielipidejakaumaa tiettyjen genrejen kohdalla näkyykään. Suosituimpien genrejen lukijat tuntuvat jakaantuvan tasaisesti eri ikäryhmiin, kun taas esimerkiksi uskonnollinen kirjallisuus on selkeästi 30-59-vuotiaiden sekä yli 70-vuotiaiden suosiossa. Eroottisen kirjallisuuden ystävät löytyvät ehkä hieman yllättäen 30-69-vuotiaista, joista kustakin ikäryhmästä yksi kertoo pitävänsä tästä genrestä. Yllättävää tämä on siksi, että eroottinen kirjallisuus on ollut etenkin viime vuosina nuorten naisten suosiossa. Nyt kuitenkin nuorimmista ikäryhmistä kukaan ei tunnustaudu genre ystäväksi. Alla oleva taulukko (Taulukko 8.) erottelee vielä kunkin genre saamat vastaukset ikäryhmittäin. Tasaista on tässäkin, sillä vastaajajoukko on ikä-, sukupuoli- ja koulutusastejakaumasta huolimatta mielipiteissään sangen yhtenevä.

Taulukko 8. Genrejen suosio ikäryhmittäin.

	dekkarit	historia	erä	romantiikka	scifi	uskonnollinen	fantasia	jännitys	erotiikka	sota
alle 20 v.	1	2	0	1	2	0	3	2	0	1
20–29 v.	2	1	0	4	0	0	3	3	0	0
30–39 v.	6	3	0	4	3	1	4	4	1	1
40–49 v.	7	6	0	5	2	2	2	8	1	1
50–59 v.	4	6	1	4	0	3	1	5	1	2
60–69 v.	6	6	0	8	0	0	0	5	1	2
yli 70 v.	4	6	0	4	2	3	1	2	0	1

5.2.2 Luettavanetsimistavat

Kysymykset 14 ja 15 pyrkivät selvittämään millä tavoin asiakkaat toimivat osastolla eli miten he luettavansa valikoimasta etsivät. Ensisijaisesti tähän tähtää kysymys 14, mutta kysymys 15 täydentää osittain edellistä kuvaamalla esimerkiksi saatujen kirjavinkkien sekä tiedonhakuavun tasoa.

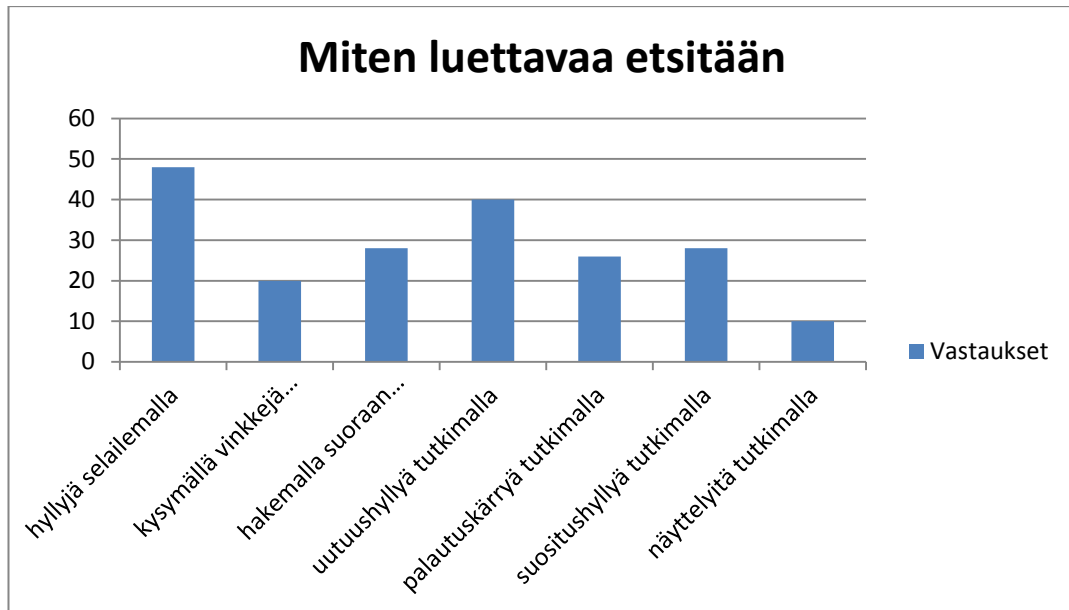
Kysymyksessä 14 (katso Liite 1.) vastaaja saattoi valita useamman seitsemästä (7) vaihtoehdosta. Valtaosa eli 48 vastaajaa kertoo etsivänsä luettavaa hyllyjä seilailemalla (katso Taulukko 9.). Toiseksi suosituin tapa on tutkia uutuushyllyä, sillä niin kertoi tekevänsä 40 vastaajaa. Myös uudehko erillinen suositushylly on saanut

suosiota, sillä sieltä luettavaa kertoo etsivänsä 28 henkilöä. Siinä missä tällainen selaileva etsintätapa on suosittu, ilmoittaa 28 henkilöä hakevansa suoraan hyllystä haluamansa teoksen. Seuraavaksi suosituinta on palautuskärryn tutkiminen 26 vastauksella, mikä kuvastaa hyvin sitä, että vertaisuosituksat kiinnostavat: kun joku muu on todistetusti lainannut (ja lukenut) teoksen, voi ajatella sen sopivan myös itselle. Vinkkejä kirjastonhoitajilta pyytää vastaajista 20 henkilöä ja näyttelyitä kertoo tutkivansa 10 vastaajaa.

Ei ole yllättävää, että uutuus- ja suositushyllyt sekä palautuskärryt ovat suosittuja paikkoja etsiä luettavaa, sillä niissä on rajattu määrä kirjoja ja ne on helppo käydä järjestelmällisestikin läpi. Hyllyjen selailun suosio on myös ymmärrettävä, sillä se hän lienee perinteisin tapa etsiä luettavaa, kun mielessä ei ole mitään tiettyä teosta. On myös mielenkiintoista huomata, että tämän kysymyksen perusteella osaston käyttäjillä tuntuu olevan hyllyluokitus/-järjestys hyvin hallussa, kun lähes puolet (28) vastaajista sanoo hakevansa haluamansa teoksen itse hyllystä. Se osoittanee myös sen, että verkkokirjaston käyttö on monille tuttua ja saatavuustietoja tarkistetaan myös omatoimisesti.

Taulukko 9. Miten luettavaa etsitään.

	Vastauksia	Prosenttiosuus
hyllyjä selailemalla	48	78,69 %
kysyn vinkkejä kirjastonhoitajilta	20	32,79 %
haen suoraan haluamani teoksen	28	45,90 %
uutuushyllyä tutkimalla	40	65,57 %
palautuskärryä tutkimalla	26	42,62 %
suositushyllyä tutkimalla	28	45,90 %
näyttelyitä tutkimalla	10	16,39 %

Kuvio 9. Miten luettavaa etsitään.

Se, että 20 vastaajaa sanoo kysyvänsä vinkkejä kirjastonhoitajilta, kuvastaa ainakin joissain määrin sitä, että kirjaston henkilökuntaa pidetään helposti lähestyttävänä ja heidän ammattitaitoonsa eli käytännössä tässä kohtaa kirjallisuudentuntemukseensa luotetaan. Kysymyksen 15 vastauksissa vastaajista 22 kertoo saaneensa erinomaista palvelua kirjavinkkien suhteen, 19 henkilöä toteaa saamansa vinkit hyviksi ja kaksi (2) toteaa vinkkien olleen melko hyviä. 18 vastaajaa kertoo, että ei käytätä tätä palvelua lainkaan. On huomattavaa, että tässä kohtaa kirjavinkkien laatuun ottaa kantaa useampi henkilö kuin ne 20, jotka kertovat palvelua käyttävänsä. Kyse saattaa olla satunnaisten vinkkien kyselemisestä, mitä vastaaja ei ole ajatellut riittävän yleiseksi tavakseen etsiä luettavaa ja sitä myöten jättänyt sen vastaamatta kysymyksessä 14. Joku on saattanut myös aikaisemmin kysellä kirjavinkkejä, mutta on nyt jostakin syystä alkanut etsiä luettavaa eri tavoilla kuin aikaisemmin.

Kun arvioidaan sitä, millaista palvelua on kirjavinkkien kohdalla saatu, on myös mahdollista, että kysymys on ymmärretty eri tavoin. Tapoja on oikeastaan kaksi eli että ovatko vinkatut kirjat miellyttäneet itseä tai onko henkilökunta ylipäättään ollut kykenevää antamaan vinkkejä toivotusta aiheesta. Olipa kysymys sitten kuinka tahansa ymmärretty, on kirjavinkkien saama arviointi hyvä.

Tiedonhakuapua ovat ainakin joskus käyttäneet 53 henkilöä, joista 37 kertoo saaneensa erinomaista, 13 hyvää ja kolme (3) melko hyvää palvelua. Näyttää siltä, että ainakin henkilökunta tekee hyvää työtä sen suhteen, että jokainen asiakas löytäisi luettavaa ja saisi käsiinsä juuri sen teoksen, jonka haluaa.

Taulukko 10. Asiakaskokemukset asiakaspalvelusta kirjavinkkien ja tiedonhaun suhteen.

	erinomaista	hyvää	melko hyvää	kohtalaista	huonoa	en käytä
kirjavinkit	22	19	2	0	0	18
tiedonhaku	37	13	3	0	0	8

5.3 Aineiston löydettävyys

5.3.1 Aineiston löytyvyyden helppous

Aineiston helppo löydettävyys on olennainen osa kirjaston suunnittelua. Kysymyslomakkeen kohta 8. tiedustelee miten helposti mieluista luettavaa löytyy. Tämä kysymys on tarkoitettu selvittämään sitä, miten hyvin hyllyjärjestys palvelee asiakasta eli onko siitä helppo ottaa selkoa. Kysymys on saatettu kuitenkin ymmärtää myös niin, että miten helppoa ylipäättään on löytää omia lukumieltymyksiä vastaavia teoksia eikä että miten helppo niitä on löytää juuri Jalasjärveltä. Esillepanon (5.3.2) toimivuutta tarkasteltaessa näyttää kuitenkin siltä, että kysymys on ymmärretty alun perin tarkoitetulla tavalla, sillä vastaukset näiden kysymysten välillä tukevat toisiaan.

Vastaajat saivat valita viidestä vaihtoehdosta yhden. 15 vastaajaa kertoo löytävänsä mieluista luettavaa erinomaisesti, 13 vastaajaa puolestaan sanoo luettavaa löytyvän melko helposti (kysymyslomakkeessa muotoiltu ”melko hyvin”, katso Liite 1.). Valtaosa vastaajista sanoo löytävänsä luettavaa hyvin, sillä 31 vastaajaa on valinnut tämän vaihtoehdon. Hyvin tarkoittaa tässä kohtaa ”helposti” ja vaivattomasti. Pääsääntöisesti näyttää siltä, että luettavaa on helppo tai ainakin melko helppo löytää, mutta myös kaksi eriävää mielipidettä löytyy. Yksi (1) vastaajista

ilmoittaa löytävänsä luettavaa kohtalaisen helposti ja yksi (1) vastaaja kokee luettavaa löytyvän huonosti. Kuitenkin se, että noin 75 % vastaajista kokee luettavaa löytyvän helposti tai erinomaisesti viittaisi siihen, että Jalasjärvellä aineiston löydettävyys on hyvä.

Taulukko 11. Miten helposti mieluista luettavaa löytyy.

	Vastauksia	Prosenttiosuus
erinomaisesti	15	24,59 %
hyvin/helposti	31	50,82 %
melko helposti	13	21,31 %
kohtalaisesti	1	1,64 %
huonosti	1	1,64 %

Kun tarkastellaan mieluisten luettavan löydettävyyttä suhteessa osaston käytön useuteen, huomataan, että kohtalaisesti luettavaa löytävä vastaaja käyttää kirjastoa harvemmin kuin kerran kuukaudessa. Se voi osaltaan selittää miksi mieluista luettavaa on vaikea löytää: kirjastonkäyttö ei välttämättä ole rutinoitunutta, ei oikein tiedä miten etsisi ja mistä etsisi tai hyllyjärjestyksen suhteen voi olla epäselvyyksiä. Tätä käytön useuden tai tässä tapauksessa harvuuden suhdetta näihin mieluisten luettavan löytymisen ongelmiin ei kuitenkaan tue se, että huonosti luettavaa löytävä vastaaja kertoo käyttävänsä kirjastoa viikoittain. Tässä kohtaa herää kuitenkin jo edellä esitetty kysymys siitä, miten kysymys on alun perin tulkittu.

Luettavaa erinomaisesti tai helposti (hyvin) löytävien kohdalla ei myöskään näyttäisi olevan syy-seuraussuhdetta käytön useuden kanssa. Esimerkiksi erinomaisesti luettavaa löytävistä kuusi (6) käyttää osastoa kuukausittain ja kaksi (2) vielä tätäkin harvemmin, ja helposti luettavaa löytävistä 16 kertoo käyttävänsä osastoa kuukausittain ja neljä (4) tätä harvemmin. Alla oleva taulukko 12 selventää lukuja hieman enemmän kuvaten vaaka-akselilla käytön useutta ja pystyakselilla luettavan löytyvyyttä vastaajien mukaan.

Taulukko 12. Luettavan löytyvyys suhteessa käytön useuteen.

	Päivittäin	Viikoittain	Kuukausittain	Harvemmin
erinomaisesti	1	6	6	2
hyvin	1	10	16	4
melko hyvin	2	2	4	5
kohtalaisesti	0	0	0	1
huonosti	0	1	0	0

Kun kyselyssä kysyttiin kohdassa 15. millaista palvelua vastaajat ovat opastuksen suhteen saaneet, 4 vastaajaa ilmoitti, että ei ole opastusta käyttänyt. 46 vastaajaa kertoi saaneensa erinomaista ja 11 hyvää opastusta kirjastonkäyttöön. Näyttää siltä, että opastuksella ja tässä tapauksessa myös sen laadukkuudella on ollut merkitystä mieluisan luettavan löytymiseen, mutta kuitenkin kaikkien kohdalla siitä ei ole luettavan löytymiseen ollut apua. Verratessa saadun palvelun laatua siihen, miten helposti mieluisia luettavaa löytyy, käy ilmi, että huonosti luettavaa löytävä on saanut erinomaista ja kohtalaisesti luettavaa löytävä hyvää palvelua opastuksen suhteen. Toisaalta taas opastusta käyttämättömillä ei ole erityisiä vaikeuksia löytää mieluisia luettavaa. Taulukko 13. havainnollistaa tätä asiaa.

Taulukko 13. Mieluisen luettavan löytymisen helppous suhteessa saadun opastuksen tasoon.

	Mieluisia luettavaa löytyy:				
	erinomaisesti	hyvin	melko hyvin	kohtalaisesti	huonosti
opastuksen laatu: erinomaisesti	11	26	8	0	1
opastuksen laatu: hyvää	2	4	4	1	0
opastuksen laatu: en käytä	2	1	1	0	0

Kysymys 11 tiedustelee miten vastaajat arvioivat hyllyopasteita. Opasteet saavat pääsääntöisesti hyvää palautetta (katso Taulukko 14.) ja yksi (1) vastaaja toteaa, että ei osaa sanoa niistä mitään. Hyllyopasteita erinomaisiksi arvioi 13 vastaajaa, hyviksi ne toteaa 27 vastaajaa ja 17 vastaajaa on sitä mieltä, että opasteet ovat melko hyvät. Kohtalaisiksi opasteet määrittelee kolme (3) vastaajaa. On huomattavaa, että kellekään ei tunnu olevan minkäänlaista avointa palautetta annettava-

naan siitä, mitä opasteiden parantamiseksi voitaisiin tehdä, vaikka ne koettaisiinkin vain melko hyväksi tai kohtalaiseksi.

Taulukko 14. Miten hyväksi hyllyopasteet koetaan.

	Vastaajat	Prosenttiosuus
erinomaiset	13	21,31 %
hyvät	27	44,26 %
melko hyvät	17	27,87 %
kohtalaiset	3	4,92 %
huonot	0	0 %
en osaa sanoa	1	1,64 %

Hyllyopasteet eivät näytä ainakaan kovin suurelta osin vaikuttavan siihen, miten helposti luettavaa löytyy. Opasteet kohtalaiseksi arvioiva vastaaja kertoo löytävänsä luettavaa erinomaisesti, kun taas opasteita erinomaisiksi kehuva vastaaja löytää luettavaa melko hyvin, mikä siis viittaisi siihen, että opasteiden laadulla ei tässä kohtaa ole merkitystä sille, miten luettavaa sitten käytännössä löytyy. Toisaalta yksi (1) opasteet kohtalaiseksi mainitseva vastaaja kertoo löytävänsä luettavaa huonosti, mikä voisi viitata siihen, että opasteilla on enemmänkin tekemistä luettavan löytymisen kanssa. Laajempia johtopäätöksiä tästä ei kuitenkaan voida tehdä, sillä tämänsuuntaisia vastauksia ei todella ollut kuin tämä yksi. Alla oleva taulukko (Taulukko 15.) kuvastaa sitä, minkälaista hajontaa tässä asiassa ilmenee. Siitä näkyy selkeästi, että laadukkaiksi opasteet arvioivilla voi kuitenkin olla haastavampaa löytää luettavaa kuin niillä, jotka arvioivat opasteita ”vain” melko hyväksi. Kirjastonkäyttö yksittäisen henkilön kohdalla on kokonaisuus, jossa ei aina välttämättä ole selkeitä syy-seuraussuhteita toisiinsa.

Taulukko 15. Hyllyopasteiden laatu suhteessa siihen, miten helposti mieluista luettavaa löytyy.

	Mieluista luettavaa löytyy:				
	Erinomaisesti	Hyvin	Melko hyvin	Kohtalaisesti	Huonosti
opasteet: erinomaiset	3	9	1	0	0
opasteet: hyvät	8	11	8	0	0
opasteet: melko hyvät	3	10	4	0	0
opasteet: kohtalaiset	1	1	0	0	1
opasteet: en osaa sanoa	0	0	0	1	0

5.3.2 Aineiston esillepano

Aineiston esillepanolla on merkitystä siihen, kuinka mielekkääksi asiakkaat kirjastonkäytön kokevat ja millainen vaikutelma tilasta tulee. Aineiston esillepano vaikuttaa myös aineiston löydettävyyteen ja hyvin järjestetty kirjasto palvelee asiakasta paremmin kuin sekalainen. Kysymys 12. pyrkii selvittämään mitä asiakkaat ajattelevat aineiston esillepanosta. Esillepano kattaa tässä kysymyksessä kaiken aina hyllyjärjestyksestä näyttelyihin ja muihin ”nostoihin”, kuten esimerkiksi uutuushyllyyn.

Vastauksia tarkasteltaessa käy ilmi, että useimmat asiakkaat pitävät aineiston esillepanoa joko hyvänä tai peräti erinomaisena, mutta myös eriäviä mielipiteitä löytyy. Huonona ei esillepanoa pitänyt kukaan, mutta kaksi (2) vastaajaa on sitä mieltä, että esillepano on kohtalainen, viisi (5) vastaajaa puolestaan kokee sen olevan melko hyvä. Näistä mielipiteistä olisi ollut mielenkiintoista saada lisäpalautetta ja kehitysehdotuksia avoimen palautteen osiossa (kysymys 16), mutta valitettavasti sitä ei tullut. Kirjasto kuin kirjasto pyrkii aina tyydyttämään mahdollisimman monen asiakkaan tarpeet, mutta se voi käydä vaikeaksi, jos kirjastolle ei anneta palautetta siitä, mitä voisi tehdä toisin. Kun kuitenkin huomioidaan, että 18 vastaajaa pitää esillepanoa erinomaisena ja yli puolet vastaajista, 36 henkilöä eli 59 %, sanoo sen olevan hyvä, voidaan katsoa aikuisten kaunokirjallisuuden osaston olevan Jalasjärvellä onnistuneesti järjestetty kokonaisuus.

Taulukko 16. Aineiston esillepanon saama arviointi.

	Vastaajia	Prosenttiosuus
erinomainen	18	29,51 %
hyvä	36	59,02 %
melko hyvä	5	8,20 %
kohtalainen	2	3,28 %
huono	0	0 %

Esillepanon kohtalaiseksi arvioineet kaksi vastaajaa käyttävät kirjastoa kuukausittain tai harvemmin. Olisi mielenkiintoista tietää, johtuuko mielipide siitä, että kirjasto ei ole tuttu, sillä tuttua paikkaa on helpompi pitää selkeänä ja helppokäyttöisenä. Samaan aikaan olisi mielenkiintoista tietää myös se, onko kohtalaiseksi koettu esillepano syy siihen, miksi nämä vastaajat eivät ole aktiivisempia kirjastonkäyttäjiä. Toisaalta näyttää kuitenkin siltä, että osa myös hyväksi tai erinomaiseksi esillepanon arvioineista vastaajista kertoo käyttävänsä kirjastoa kuukausittain tai harvemmin. Onnistunut esillepano ei siis ainakaan näiden vastaajien kohdalla näyttäisi olevan kirjastonkäyttöä aktivoiva tekijä, mistä voitaneen vetää se johtopäätös, että ei se välttämättä ole kahden (2) esillepanon kohtalaiseksi arvioineen vastaajan kirjastonkäyttöä vähentävä tekijä. Tyytyväisimpiä esillepanoon ovat erityisesti osastoa viikoittain ja kuukausittain käyttävät asiakkaat. Alla olevasta taulukosta nähdään se, miten esillepanon arviointi jakautuu kaunokirjallisuuden osastoa päivittäin, viikoittain, kuukausittain tai harvemmin käyttävien kesken.

Taulukko 17. Aineiston esillepanon saama arviointi suhteessa käytön useuteen.

	Päivittäin	Viikoittain	Kuukausittain	Harvemmin
esillepano: erinomainen	1	6	8	3
esillepano: hyvä	3	10	16	7
esillepano: melko hyvä	0	3	1	1
esillepano: kohtalainen	0	0	1	1

Kysymys 13 nostaa vielä erikseen esille sen, miten onnistuneeksi asiakkaat kokevat eri genren esillepanon. Kuten lukutottumuksia käsittelevässä luvussa 5.2.1 käy ilmi, jokaisella genrellä on omat lukijansa, toisilla enemmän ja toisilla vähemmän. Joiden genren osalta suosio selittyi osittain genretarrojen tai oman genrehyllyn olemassaololla, joten jo tästäkin syystä on mielenkiintoista selvittää, miten onnistuneena genrejen esillepanoa pidetään.

Valtaosa vastaajista on sitä mieltä, että genret on huomioitu esillepanossa hyvin. Tämän mielipiteen ilmoittaa 43 vastaajaa, mikä on 70,49 % kaikista vastaajista. Erinomaiseksi esillepanon kokee seitsemän (7) vastaajaa, mutta yhtä monta on sitä mieltä, että genret on huomioitu kohtalaisesti. Melko hyväksi genrejen esillepanon arvioi neljä (4) vastaajaa. Genrejen esillepanon saama arvosana on keskiarvoltaan vahvasti hyvä, eikä kukaan arvioinut sitä huonoksi.

Taulukko 18. Tyytyväisyys genrejen esillepanoon.

	Vastaajat	Prosenttiosuus
erinomaisesti	7	11,48 %
hyvin	43	70,49 %
melko hyvin	4	6,56 %
kohtalaisesti	7	11,48 %
huonosti	0	0 %

Alla oleva taulukko 19 vertailee yleisen esillepanon tyytyväisyyttä genrejen esillepanoon. Yläreunassa olevat arviot kuvastavat yleisen tyytyväisyyden arvioita, vasemman reunan vastaavat termit kuvastavat tyytyväisyyttä genrejen esillepanoon. Kuvasta käy ilmi, että ne vastaajat, jotka ovat erinomaisen tyytyväisiä yleiseen esillepanoon, ovat tyytyväisiä myös genrejen esillepanoon. Heistä kuusi (6) katsoo genrejen esillepanon erinomaiseksi, 12 heistä on puolestaan sitä mieltä, että genrejen esillepano on hyvä. Yleisen esillepanon hyväksi arvostelleista vastaajista yksi (1) pitää genrejen esillepanoa erinomaisena, 29 puolestaan kokee myös tämän osa-alueen hyvänä. On kuitenkin mielenkiintoista huomata, että yleisen esillepanon hyväksi arvioineista vastaajista kolme (3) on sitä mieltä, että genrejen esillepanossa on onnistuttu melko hyvin, ja kolme (3) kokee niiden esillepanon

olevan kohtalaista. Näiden kuuden vastaajan kohdalla tyytyväisyys yleiseen esillepanoon syntyy siis pääosin jostakin muusta asiasta kuin genreihin liittyvistä seikoista.

Edelliseen vastaavasti yleistä esillepanoa melko hyvänä pitävistä vastaajista kaksi (2) ajattelee genrejen esillepanon olevan kuitenkin hyvä, mikä on heidän kohdallaan mahdollisesti kohottanut tyytyväisyyttä yleisestä esillepanosta ja antanut anteeksi joihinkin muihin esillepanollisiin seikkoihin liittyviä puutteita. Kaksi (2) melko hyvänä esillepanoa pitävistä vastaajista myös katsoo genrejen olevan tuotu esiin kohtalaisesti, mikä on taas heidän kohdallaan saattanut laskea yleisen esillepanon saamaa arviointia.

Yleistä esillepanoa kohtalaisena pitäneet kaksi (2) vastaajaa ovat sitä mieltä, että myös genrejen esillepano on kohtalainen. Kuten jo edellä todettiin, esillepanoa kohtalaisena pitäviltä olisi ollut mielenkiintoista saada lisäpalautetta siitä, mitä voitaisiin tehdä toisin.

Taulukko 19. Tyytyväisyys genrejen esillepanoon verrattuna tyytyväisyyteen yleisestä esillepanosta.

	Erinomainen	Hyvä	Melko hyvä	Kohtalainen
erinomaisesti	6	1	0	0
hyvin	12	29	2	0
melko hyvin	0	3	1	0
kohtalaisesti	0	3	2	2

Vertailtaessa miten hyväksi genrejen esillepano koetaan osaston käyttöaktiivisuuden mukaan, huomataan (Taulukko 20.), että jokainen päivittäin osastoa käyttävistä pitää sitä hyvänä. Viikoittaiskäyttäjistä kolme (3) kokee genrejen esillepanon erinomaisena, 12 vastaajaa pitää sitä hyvänä, yksi (1) melko hyvänsä ja kolme (3) kohtalaisena.

Kuukausittain osastoa käyttävistä vastaajista kolme (3) pitää genrejen esillepanoa niin ikään erinomaisena ja saman verran vastaajista pitää sitä melko hyvänä. Kohtalaiseksi sen kokee vain kaksi (2) kuukausittaiskäyttäjää. Suurin osa kuukausit-

taiskäyttäjistä kokee, että genrejen esillepano on hyvä. Harvemmin kuin kuukausittain osastoa käyttävistä yksi (1) pitää genrejen esillepanoa erinomaisena, kahden (2) mielestä tässä taas on onnistuttu kohtalaisesti. Tästäkin käyttäjäjoukosta suurin osa eli yhdeksän (9) henkilöä on sitä mieltä, että esillepano genrejen suhteen on hyvä.

Kuten huomata saattaa, tyytyväisyys genrejen esillepanoon ei riipu käyttöaktiivisuudesta. Ei siis voida vetää johtopäätöksiä siitä, että osaston tuttuus (sillä osaston voi olettaa olevan tutumpi aktiivisimmille käyttäjille) vaikuttaisi näkemykseen siitä, millaiseksi genrejen esillepano koetaan. Jos arvioinneissa olisi ilmennyt selkeää hajontaa käyttöaktiivisuuden mukaan, olisi siitä saattanut olla mahdollista päätellä jotakin osaston tuttuudesta suhteessa tyytyväisyyteen.

Taulukko 20. Tyytyväisyys genrejen esillepanoon verrattuna osaston käytön useuteen.

Genret esillepanossa		Päivittäin	Viikoittain	Kuukausittain	Harvemmin
	erinomainen	0	3	3	1
hyvä	4	12	18	9	
melko hyvä	0	1	3	0	
kohtalainen	0	3	2	2	

5.3.3 Asiakastoiveet osaston suhteen

Vain yksi asiakas antoi selkeän toiveen osaston kehittämisestä hyllytyksen osalta. 60–69-vuotias naisvastaaja toivoisi, että kirjat olisivat hyllyissä vaakasuorassa, jotta ei ”niska katkee etsiessä”. Toive on sangen ymmärrettävä etenkin hyllyjä seilailevilta asiakkailta, mutta valitettavasti sitä on kyllä vaikea toteuttaa käytännössä. Käytännön sujuvuus eli hyllyjärjestyksen ylläpito, kirjojen poimiminen hyllystä ja hyllyttäminen vaikeutuisi tällaisessa esillepanossa huomattavasti, kun osa kirjoista jäisi toisten alle.

Aineiston löydettävyydestä tuli niin ikään yksi avoin palaute. 30–39-vuotias naisvastaaja toteaa löytävänsä osastolta hyvin luettavaa ja kiittelee sydäntarraa romantiikka-genren kirjoissa, sillä se helpottaa uusien löytöjen tekemistä. Hän esit-

tää toiveen, että ”tarra-systeemiä voisi laajentaa lisää ja muihinkin genreihin eri symbolit”. Tämä herättää kysymyksen siitä, ovatko kirjastossa käytössä olevat genretarrat liian huomaamattomia tai tuntevatko asiakkaat niiden merkitystä, sillä Jalasjärven kirjastossa genreä osoittavat tarrat ovat käytössä romantiikan lisäksi kahdeksalla (8) eri genrellä.

5.4 Kokoelma

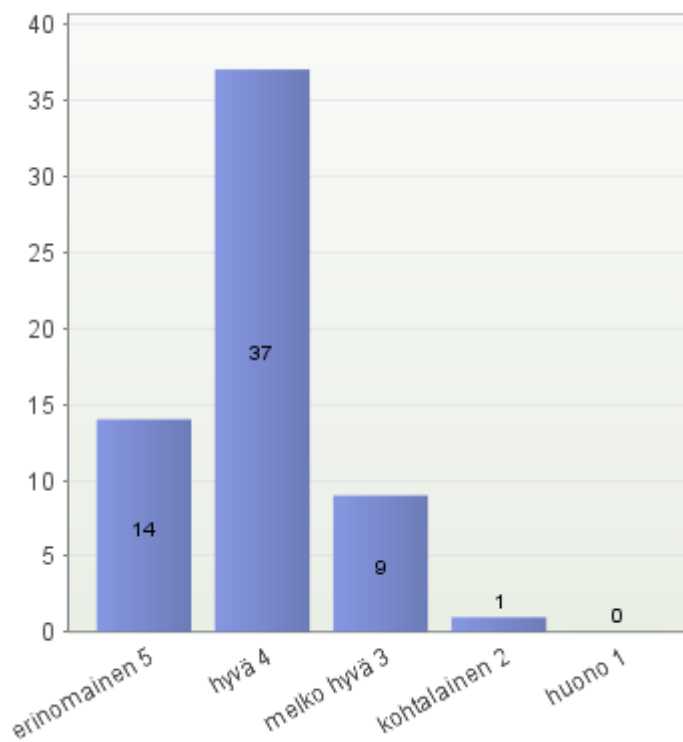
5.4.1 Kokoelman kattavuus

Kokoelman kattavuudella on ainakin osittainen vaikutus siihen, miten helposti asiakkaat löytävät mieluista luettavaa. Kattava kokoelma pystyy tarjoamaan paljon erilaisia teoksia eri tarpeisiin, ja kysymys 9. (katso Liite 1.) tiedustelee, että miten kattavaksi asiakkaat kokevat aikuisten kaunokirjallisuuden kokoelman Jalasjärvellä.

Yksikään vastaajista ei arvio kokoelmaa kattavuudeltaan huonoksi. Sen sijaan yksi (1) vastaajista kokee kokoelman olevan kohtalaisen kattava. Olisi mielenkiintoista tietää, millä tavalla vastaaja kokee kokoelman olevan puutteellinen (määrällisesti, ajallisesti vai tyyllilajillisesti), sillä yli puolet vastaajista kokee kokoelman olevan vähintäänkin hyvä. 37 vastaajaa eli 60,66 % pitää kokoelmaa kattavuudeltaan hyvänä, ja 14 henkilöä eli noin 23 % vastaajista on sitä mieltä, että kokoelman kattavuus on jopa erinomainen. Melko hyväksi kokoelman arvioi yhdeksän (9) vastaajaa. Kokoelman kattavuuden taso Jalasjärvellä on siis keskiarvoltaan vahvasti hyvä.

Taulukko 21. Kokoelman kattavuus asiakasnäkökulmasta.

	Vastaajat	Prosenttiosuus
erinomainen	14	22,95 %
hyvä	37	60,66 %
melko hyvä	9	14,75 %
kohtalainen	1	1,64 %
huono	0	0 %

Kuvio 10. Kokoelman kattavuus asiakasnäkökulmasta.

Kun verrataan luettavan löytämisen helppoutta ja kokoelman kattavuutta, saadaan selville, että luettavan löytyminen ei välttämättä ole kiinni siitä, millainen kokoelman kattavuus vastaajan mielestä on. Esimerkiksi luettavaa erinomaisesti löytävä vastaaja kokee kattavuuden olevan melko hyvä, kun taas melko helposti luettavaa löytävä vastaaja kokee kokoelman olevan kattavuudeltaan erinomainen. Mielenkiintoista on myös huomata se, että huonosti luettavaa löytävä vastaaja kokee kokoelman kuitenkin melko hyväksi. Luettavan löytyminen ei siis riipu pelkästään

kattavuudesta, mutta alla olevasta taulukosta (Taulukko 22.) kuitenkin nähdään, että hyvin moni arvioi luettavan löytymisen helppouden samalle asteelle kokoelman kattavuuden kanssa. Näiden kahden asian välillä on siis yhteys, mutta se ei päde kaikkien kohdalla.

Taulukko 22. Kokoelman kattavuus verrattuna mieluisan luettavan löytyvyyteen.

	Mieluista luettavaa löytyy:				
	erinomaisesti	hyvin	melko helposti	kohtalaisesti	huonosti
kattavuus: erinomainen	8	5	1	0	0
kattavuus: hyvä	6	24	7	0	0
kattavuus: melko hyvä	1	2	5	0	1
kattavuus: kohtalainen	0	0	0	1	0

5.4.2 Kokoelman tasapuolisuus

Hyvä kokoelma on puolueeton eli sisältää kaikenlaista kirjallisuutta. Kysymyksen 10 tarkoituksena on valottaa asiakkaiden näkökulmaa siitä, miten hyvin tässä puolueettomuudessa on onnistuttu eli miten hyväksi etenkin erilaisten genrejen välinen tasapaino koetaan, sillä se on yleensä se asia, jonka kohdalla kokoelma voi lähteä vinoutumaan.

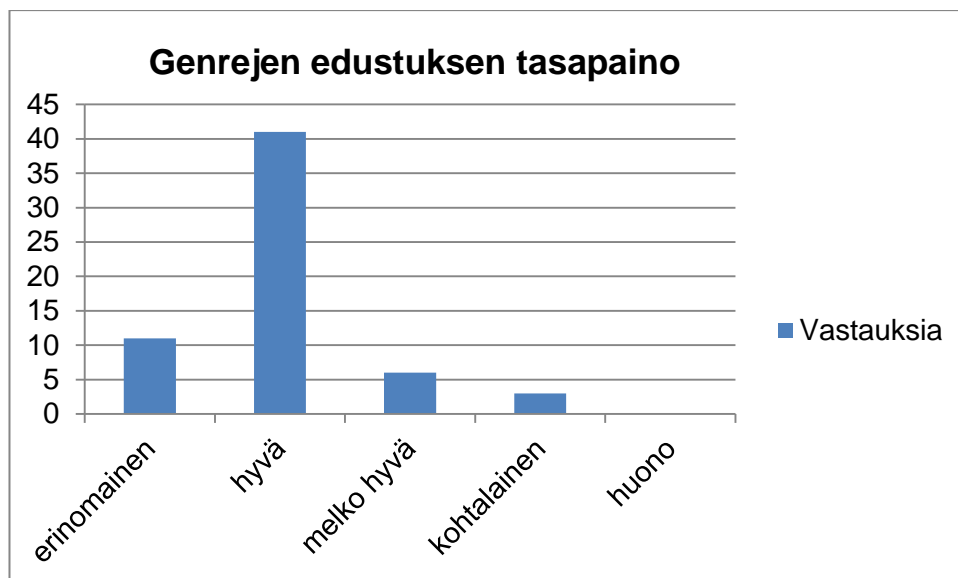
Genren edustuksen kokemukseen voi vaikuttaa pitkälti se, mikä genre itseä eniten kiinnostaa. Esimerkiksi uskonnollista kirjallisuutta julkaistaan paljon vähemmän kuin rikoskirjallisuutta, joten voi tuntua siltä, että uskonnollinen genre on huonommin edustettuna kuin rikoskirjallisuus. Genrejen edustusta pohtiessa tulisikin suhteuttaa asia kokonaiskuvaan eli siihen minkä verran kutakin genreä julkaistaan ja miten hyvin tämä julkaistu osa on edustettuna kirjastossa. Tässä kohtaa voi olla vaikea arvioida asiaa näin laajasti, koska kaikilla ei välttämättä ole tästä kovin tarkkoja käsityksiä. Ihan perinteisellä maalaisjärjellä päättelämällä pärjää kuitenkin jo pitkälle.

Kukaan kyselyyn vastanneista ei koe genrejen edustusta huonoksi, mutta kolme (3) vastaajaa on sitä mieltä, että genret on edustettuna kohtalaisesti. Tästäkään asiasta kukaan vastanneista ei esitä tarkempia kommentteja avoimen palautteen osiossa. Melko hyväksi kokoelman kokee kuusi (6) vastaajaa.

Jälleen kerran vastaajien arvion mukaan tilanne on hyvä, sillä 41 vastaajaa kokee genrejen edustuksen hyväksi. Tämä tarkoittaa 67,2 % kaikista vastaajista. Erinomaiseksi tasapainon kokee 11 vastaajaa. Jo näin useiden myönteisten arvioiden valossa olisi mielenkiintoista tietää, miksi vastanneista selkeä vähemmistö kokee genrejen edustuksen kohtalaiseksi. Kuvio 11. osoittaa hyvin havainnollisesti, millainen ero mielipiteissä vallitsee.

Taulukko 23. Miten hyvin eri genret ovat edustettuina kokoelmassa.

	Vastaajat	Prosenttiosuus
erinomainen	11	18,03 %
hyvä	41	67,21 %
melko hyvä	6	9,84 %
kohtalainen	3	4,92 %
huono	0	0 %

Kuvio 11. Genrejen edustus asiakasnäkökulmasta.

Kuten edellä todettiin, käsitykseen genrejen edustuksen tasapainoisuudesta vaikuttaa ainakin jonkin verran omat lukumielitymykset. Tästä syystä onkin mielekästä verrata genrejen edustuksen arviointia siihen, millaista kirjallisuutta vastaajat ilmoittavat lukevansa. Kun vertailua tarkastelee, on syytä muistaa, että suosikkigen-

reja tiedustelevassa kysymyksessä vastaajat saattoivat valita useamman genren. Tästä syystä näyttää seuraavassa taulukossa (Taulukko 24.) siltä, että vastaajia olisi enemmän ja genrejen edustuksen olisi esimerkiksi erinomaiseksi tulkinut useampi kuin 11 vastaajaa.

Taulukkoa tarkastelemalla käy edellä kuvatusta ”ristiriidasta” huolimatta ilmi, että hyviä arvioita edustuksen tasosta ovat antaneet etenkin dekkareiden, historian, romantiikan ja jännityksen ystävät. Näidenkin genrejen lukijat ovat kuitenkin osittain kokeneet edustuksen tason kohtalaiseksi. Tästä syystä ei voida vetää mitään johtopäätöksiä siitä, että Jalasjärven kirjaston asiakkaiden kokemukseen tästä asiasta vaikuttaisi ainakaan heikentävästi omat lukumieltymykset. Kohtalaiseksi kokoelman kokeneet lukevat muun muassa dekkareita, sotaa, historiaa, uskonnollista ja fantasiakirjallisuutta. On vaikea sanoa, miten genrejen edustusta voitaisiin vielä entisestään parantaa, kun Jalasjärvelle kuitenkin hankitaan lähes kaikki mahdolliset uutuuskirjat.

Taulukko 24. Genrejen edustuksen taso mieligenreihin nähden.

		Genrejen edustuksen taso:				
		Erinomainen	Hyvä	Melko hyvä	Kohtalainen	Huono
Suosikki-genre	dekkarit	7	19	3	1	0
	sota	0	6	1	1	0
	historia	4	21	3	2	0
	erä	0	1	0	0	0
	romantiikka	6	22	2	0	0
	scifi/tieteiskirjallisuus	3	6	0	0	0
	uskonnollinen	1	5	1	2	0
	fantasia	3	9	1	1	0
	jännitys	8	21	0	0	0
erotiikka	0	4	0	0	0	

5.4.3 Asiakastoiveet kokoelman suhteen

Kokoelman kehittämiseksi tuli enemmän avoimia palautteita kuin osaston yleisestä kehittämisestä. Useammassakin kommentissa kiiteltiin kirjojen hyvää saatavuutta, toisaalta taas yksi vastaaja harmitteli uutuuksien varausjonoja. Uutuuksien varausjonot nyt vain ovat sellainen juttu, että niille ei oikeastaan mitään voi. Monissa kir-

jastoissa uutuuksien saatavuutta pyritään parantamaan nopeakiertoisemmalla pikalainaniteellä, mikä ei välttämättä olisi Jalasjärvelläkään huono juttu. Varatuimmista teoksista voisi hankkia yhden tällaisen kappaleen ja parantaa näin aineiston saatavuutta. Toisaalta yksi vastaaja kommentoi saavansa ”Jalasjärven kirjastosta usein jonottamatta ne uutuuudet, joihin on satojen lainaajien jonot --” hänen kotikaupunkinsa kirjastossa. Kysymys on pitkälti siitä mihin on tottunut, mutta siitäkin huolimatta ei yleisesti kokoelmaltaan hyväksi todettu kirjasto mitään häviäisikään, vaikka pyrki parantamaan saatavuutta esimerkiksi juuri pikalainojen muodossa.

Kaksi vastaajaa toivoisi enemmän englanninkielistä kirjallisuutta, ja toinen heistä kaipasi kaunokirjallisuutta enemmän myös ranskaksi. Toiveen taustalla on ainakin toisen vastaajan kohdalla se, että kirjoja olisi mukava lukea alkukielellä ja niitä saisi nopeammin eikä tarvitsisi odottaa kääntäjän versiota. Kaukolainamalla usein saisi myös sellaisia vieraskielisiä teoksia, joita ei omassa kirjastossa ole. On kuitenkin huomioitava, että selailevaa luettavanetsintätapaa suosivat eivät kaukolainauksesta välttämättä niinkään hyödy.

Yksi vastaajista kehotti henkilökuntaa kysymään kirjatoiveita ja tilaamaan niitä. Käytännössä Jalasjärvelle hankitaan ainakin kaikki kotimaiset uutuuudet ja myös käänöskirjallisuuden tunnetuimmat nimet. Asiakkailla on aina mahdollisuus esittää toiveita ja usein toivottu aineisto myös hankitaan kokoelmaan, ellei kyse ole sitten jostakin hyvin marginaalisesta teoksesta. Tällöin turvaudutaan kaukolainaukseen, mutta asiakas tulee silti palvelukseksi ja tiedontarve täytetyksi. Ehkä palautteen jättänyt vastaaja toivoisi, että kirjastossa olisi toivomuslaatikko tai nettisivuilla linkki, jonka kautta voisi toiveen esittää. Idea ei ole ollenkaan huono, mutta toisaalta nykyiselläänkin toiveita on ymmärrykseni mukaan tullut mukavasti ja asiakkaat ovat tietoisia siitä, että voivat pyyntöjä esittää suoraan henkilökunnalle.

Yksi vastaajista olisi kiinnostunut e-kirjoista ja lukulaitteista, vaikka hän sanookin perinteisten kirjojen olevan etusijalla. Kyselyssä ei kysytty erikseen mitään kiinnostuksesta e-kirjoja ja laitteita kohtaan, mutta on mielenkiintoista, että palaute tuotiin avoimissa vastauksissa esille. Se ei ehkä juolahtanut kaikkien vastaajien mieleen vaikka kiinnostusta olisikin, mutta tästä voitaneen siitä huolimatta päätellä, että e-kirjat eivät ole vielä oikein Jalasjärven kirjaston asiakkaiden kiinnostuslistan kärjessä. Kehittyvälle ja aikaansa seuraavalle kirjastolle e-kirjat ovat kuitenkin oiva

lisä kokoelmaan ja tiedän, että niistä on kokeilukin Jalasjärvellä tehty. E-kirjat saattavat hyvinkin olla lähitulevaisuudessa lisä kirjaston kokoelmassa.

6 YHTEENVETO

Taustatietoja lukemisen tavoista sekä lainauskäyttäytymisestä etsiessä kävi ilmi, että toimintatapoja ja syitä tehdä jotakin on todellakin monia. Niiden valossa olisi voinut odottaa suurempaakin hajontaa tavoissa käyttää kaunokirjallisuuden osastoa (muun muassa luettavan valinta), mutta kävi ilmi, että Jalasjärven kirjaston kaunokirjallisuuden osaston käyttäjäkunta on mielipiteissään ja toimintatavoissaan hyvin yhteneväinen ikä- ja koulutuseroista huolimatta.

Kyselyn tarkoituksena oli saada kokonaiskuva siitä, millainen kirjallisuus asiakkaita kiinnostaa ja miten hyvin osasto pystyy heitä palvelemaan. Osaston palvelutaso muodostuu monesta asiasta, joita kyselylomakkeessa kysyttiin. Näitä asioita ovat muun muassa esillepano ja kokoelman kattavuus, sillä hyvä kokoelma on pitää sisällään kirjallisuutta laidasta laitaan. Kyselyyn vastanneet tarkastelivat näitä asioita omien lukumieltymystensä valossa, mikä puolestaan lähemmin tarkasteltuna tuotti tietoa siitä, mitkä asiat koetaan hyviksi ja missä voisi olla parantamisen varaa.

Mielipiteet osastosta olivat hyvin yhteneviä eikä parannettavaa ole tästä syystä kovin helppo löytää: osasto koettiin pääsääntöisesti hyväksi, tietyt osa-alueet saivat jopa erinomaisia arvioita. Soraääniäkin löytyi ja niitä on työssä pyritty nostamaan esille, jotta asioihin olisi helpompi tarttua. Se voi kuitenkin osoittautua vaikeaksi, sillä kriittisemmistä arvioista huolimatta avointa palautetta eli ehdotuksia siitä, mitä voitaisiin tehdä toisin, ei oikeastaan annettu. Kirjasto sai kuitenkin monenlaisia avointa palautetta, joista osaa on nostettu esille jo edellä. Niiden lisäksi tullut muu, kyselyn aihealueeseen varsinaisesti liittymätön palaute oli hyvin positiivisyytteistä ja henkilökunta sai paljon kiitosta, samoin kirjastoauton palveluita keuhuttiin. Opinnäytetyön nimi ”Hyvin löytää luettavaa” on sitaatti kyselyssä annetusta avoimesta palautteesta, mikä kuvastaa hyvin sitä, minkä tutkimustulokset jo paljastivat: osasto koetaan hyväksi ja laadukkaaksi. Kehitysehdotuksia annettiin myös tietokirjallisuuden osastosta, lastenosastosta ja lehtivalikoimasta sekä kommentoitiin nuottivalikoimaa. Myös joitakin tapahtumaideoita oli avoimeen palautteeseen kirjattu. Kaikki palautteet on toimitettu kirjaston henkilökunnalle.

Varsinaisessa kyselylomakkeen analyysiosassa ei tullut ollenkaan käsitellyksi kysymyksen 15 (Liite 1.) vastaukset koskien asiakaspalvelun tasoa lainauksen suhteen. Tässä kohtaa mainittakoon, että vastaajista 48 henkilöä eli noin 79 % koki palvelun erinomaiseksi, mikä jääkin yleiskuvaksi lainauspalvelun tasosta. Hyväksi lainauspalvelun koki 11 vastaajaa ja yksi (1) totesi sen olevan melko hyvää. Yksi vastaajista ei ollut arvioinut tätä asiakaspalvelun osaa ollenkaan.

Yhteenvetona voidaan todeta, että Jalasjärven kirjaston kokoelman kattavuus ja esillepano nähdään hyvänä, vaikka myös eriäviä mielipiteitä löytyy. Kokoelma tuntuu kuitenkin tarjoavan jokaiselle jotakin ja esillepano on osastolla toimimista edesauttava ja selkeä. Kaikki saatu asiakaspalvelu saa hyvät arvioinnit, mikä kuvastaa henkilökunnan palvelualltiutta ja sitä, että heidän työpanokseensa ollaan tyytyväisiä. Kirjastolle on vaikea antaa kehitysehdotuksia, sillä aikuisten kaunokirjallisuuden osaston asiakkaat tuntuvat olevan melkoisen tyytyväisiä joka sektorilla.

7 POHDINTA

Kyselyn toteuttamisessa olisi monikin asia voitu tehdä käytännössä hieman toisin, ja vaikka jälkiviisaus on turhaa, nostetaan näitä asioita tässä esiin. Ensinnäkin kyselyn tuloksia tarkasteltaessa heräsi monta kertaa kysymys, onko kysymyksen asettelu ja ohjeistus ollut riittävän selkeä eli ovatko asiakkaat käsittäneet sen tarkoittamallani tavalla. Asiaa on erikseen pohdittu jokaisen sellaisen kysymyksen kohdalla, joka on ajatuksia herättänyt. Tuloksia tarkasteltaessa on epäilyksistä huolimatta kuitenkin tuntunut siltä, että kysymykset on käsitetty alun perin tarkoittamallani tavalla. Toisena huomioitavana asiana olisi ollut lukio- ja ammattikoulututkintojen suorittaminen samaksi vaihtoehdoksi eli yksinkertaisesti vain toisen asteen tutkinnoksi, tai sitten olisi pitänyt lisätä vaihtoehdoksi myös kaksoistutkinto.

Kyselylomakkeeseen oli päässyt lipsahtamaan myös yksi käytännön virhe, joka useiden ihmisten oikoluvusta huolimatta oli jäänyt huomaamatta. Jossain vaiheessa kysymysten numerot olivat menneet sekaisin ja jotkin numerot olivat tulleet tuplana eri kysymyksillä. Virhe huomattiin vasta sitten, kun lomake oli jo jonkin aikaa ollut jaossa kirjastossa. Virhe ei onneksi aiheuttanut käytännön vaikeuksia analysoinnin kannalta, sillä liitteisiin liitin korjatun version ja siirsin paperilomakkeiden vastaukset ongelmitta elektroniseen muotoon, kun kysymysten järjestys oli oikea. Asia on kuitenkin hieman nolo ottaen huomioon, että tämän kyselytutkimuksen tarkoitus on tuottaa uskottavaa kvantitatiivista tietoa osastosta.

Kyselyyn vastasi kaikkiaan 62 ihmistä, joista yksi vastaus jouduttiin jättämään pois sen selkeän aiheeseen liittymättömyyden vuoksi. Vastausmäärä jäi reilusti alle 250:n, joka oli alkuperäinen arvio siitä, kuinka moni osastoa käyttää. Luku laskettiin lainausmäärien perusteella ja siihen tapa, jolla tämä lukema saatiin, on esitetty sivulla 28. Kun jälkeenpäin ajattelee tavoitevastausmäärää, joka oli lähemmäs 200 vastausta, tuntuu saatujen vastausten määrä kuitenkin järkeenkäyvältä. On mahdotonta tietää kuinka moni osastoa todellisuudessa käyttää, sillä mitään kirjanpitoa tästä ei voida lain mukaan pitää eikä se käytännössä olisi oikein mahdollistakaan. Lisäksi osa kaunokirjallisuuden lukijoista voi käyttää esimerkiksi vain kirjastoauton palveluita tai käydä kirjastossa sen verran harvoin, että kyselylomake ei ollut käynnin aikaan saatavilla. Vastaajakuva jäi etenkin sukupuolijakaumaltaan ja osit-

tain myös ikäryhmäjakaumaltaan hieman vajaaksi, niin että mitään suuria yleistyksiä siitä ei voida tehdä. Tästä huolimatta kyselyn tuloksista löytynee suuntaa antavaa ja tätä myöten arvokasta tietoa aikuisten kaunokirjallisuuden osaston tilasta Jalasjärvellä.

Jos tulleiden vastausten valossa jotakin konkreettisia kehitysehdotuksia Jalasjärven kirjastolle haluaa esittää, yksi niistä voisi olla hankintatoivelaatikon sijoittaminen jonnekin kirjastoon. Voi olla, että joku ei koe mielekkääksi esittää toivomusta omalla nimellään, mutta paperilla ja nimettömänä sen tekeminen voisi olla helpompaa. Tietysti silloin ei ole varmuutta, että ensimmäisenä toivotun (ja oletettavasti hankitun) materiaalin saa käsiinsä juuri sitä toivonut henkilö, mutta ehkä tällaista mahdollisuutta kannattaisi silti ainakin väliaikaisesti kokeilla.

Avoimissa vastauksissa tuli paljon toiveita kirja-arvosteluista, vaikka en näitä toiveita nostanutkaan aiemmin esiin. Mielestäni Jalasjärven kirjasto voisi hyvin harkita blogin perustamista vaikkapa vieraskynäperiaatteella, jolloin halukkaat voisivat silloin tällöin tuottaa sinne julkaistavaksi kirja-arvion ja henkilökunta hoitaisi julkaisu puolen. Henkilökunta voisi myös harkita pitävänsä täysin omin voimin tällaista blogia, sillä vaikka julkaisuja tulisikin harvaksen, voisi se vastata ainakin osittain tähän toiveeseen. Tai jos blogin perustamiseen ei haluta mennä, niin voitaisiin kirjastossa julkaista vaikkapa neljännesvuosittain lista lyhyine arvioineen kirjoista, joita henkilökunta suosittelee. Tämä voisi tarjota luettavaa etsiville mahdollisuuden tehdä aivan uusia löytöjä, sillä kaikki eivät Suomessa jo melkoisen laajaksi levinnyttä kirjablogiverkostoa seuraa, ja asiakaspalvelutilanteessa pyydetävät suositukset kohdistuvat usein juuri asiakkaan mainitsemiin mieltymyksiin. Aina ihminen ei kuitenkaan itsekään tiedä minkälainen kirjallisuus häntä voisi jo tuttujen juttujen lisäksi kiinnostaa.

Nämä kaksi ovat päällimmäisiä asioita, jotka voisivat Jalasjärven kirjaston tasoa vielä kasvattaa. Juuri muuta sanottavaa on vaikea keksiä, sillä tutkimus osoitti jo selkeästi, että kirjastoon ollaan tyytyväisiä. Tilannehan on kyllä sikäli hyvä, kun parannusehdotuksia ei tarvitse kirjoittaa sivukaupalla, vaan asiat ovat kunnossa jo muutenkin.

8 LÄHTEET

Ahola, A. 2007. Lomaketutkimusprosessi. Teoksessa: Viinamäki, L. & Saari, E. (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi, 47-72.

Almgren, P. & Jokitalo, P. 2010. Kirjasto 2011: Vaikutteita maailmalta. Helsinki: Avain.

Forstén, U. 2000. Att bygga broar – skönlitteraturen och bibliotekets roll. Teoksessa: Den sköna skönlitteraturen – i och utanför biblioteket. Lund: Bibliotekstjänst, 28-35. Utgiven i samarbete med SAB:s skönlitterära kommitté.

Fredriksson, U. & Taube, K. 2012. Läsning, läsvanor och läsundersökningar. Lund: Studentlitteratur.

Haasio, A. & Savolainen, R. 2004. Tiedonhankintatutkimuksen perusteet. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Herkman, J. & Vainikka, E. 2012. Lukemisen tavat: Lukeminen sosiaalisen median aikakaudella. Tampere: Yliopistopaino.

Holopainen, M. & Pulkkinen, P. 2003. Tilastolliset menetelmät. Helsinki: WSOY.

Hosiaislouma, Y. 2003. Kirjallisuuden sanakirja. Helsinki: WSOY.

Hypén, K. 2007. Romaanilainaanon paluu. Teoksessa: Hypén, T.-L. (toim.) Kirjan matka tekijöiltä lukijoille: Puheenvuoroja kotimaisen kaunokirjallisuuden luomisen ja lukemisen ehdoista 2000-luvulla. Tampere: Yliopistopaino.

Hypén, K. 2006. ”... tilata ja järjestää, luetteloita ja varastoida, auttaa lukijoita valitsemaan ja löytämään”: kirjastot ja kaunokirjallisuus. Teoksessa: Hypén, K. (toim.) Fiktiota!: Levottomat genret ja kirjaston arki. Helsinki, BTJ Kirjastopalvelu oy, 11-66.

Jalasjärven kylät. [Verkkosivu.] Jalasjärven kylät. [Viitattu 26.4.2014]. Saatavana: <http://www.jalasjarvenkylat.fi/>

- Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 111.
- Koskela, L. & Lankinen, P. 2003. Opas kaunokirjallisuuden lukemiseen. Tampere: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Tietolipas 197.
- Laakso, J. <xxx.xxx@xxx.fi> 2014. Kirjastonjohtaja. Jalasjärven kunnankirjasto. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. 14.4.2014.
- Laitamäki, S. 2012. Ilman asiakkaita ei ole kirjastoa: Kyselytutkimus asiakastytyväisyydestä ja kirjastonkäytöstä Jalasjärvellä. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu.
- Modigh, B. 2000. Statligt stödda böcker söker läsare. Teoksessa: Den sköna skönlitteraturen – i och utanför biblioteket. Lund: Bibliotekstjänst, 50-55. Utgiven i samarbete med SAB:s skönlitterära kommitté.
- Opetus, koulutus ja varhaiskasvatus. [Verkkosivu.] Jalasjärven kunta. [Viitattu 26.4.2014]. Saatavana: http://www.jalasjarvi.fi/site?node_id=1089
- Pihlaja, J. 2004. Kirjastonkäyttö. Lahti: Soceda.
- Raivio, J. 1990. Tiedon salaajat. Teoksessa: Poroila, H. (toim.) Kokoelmakumous! Helsinki: Kirjastopoliittinen yhdistys ry, 42-45.
- Saarinen, L., Joensuu, J. & Koskimaa, R. (toim.) 2001. Kirja 2010: Kirja-alan kehitystrendit. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 70.
- Saarti, J. 1996. Romaanit hukassa. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.
- Samppala, P. 2010. Jalasjärven kirjasto 150 vuotta : 1860-2010. Jalasjärvi: Jalasjärven kunta.
- Sauri, T. 2004. Lukeminen. Teoksessa: Liikkanen, M., Hanifi, R. & Hannula, U. (toim.) Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä: Vapaa-ajan muutokset 1981-2002. Helsinki: Tilastokeskus.

Stockmann, D., Bengtsson, N. & Repo, Y. 2000. Kirja Suomessa: Tekijöistä luki- jaan: Kirja-alan tukitoimet ja kehittäminen. Helsinki: Opetusministeriö. Kulttuuripoli- tiikan osaston julkaisusarja (1).

Suomen virallinen tilasto (SVT). 2012. Koulutus: 15 vuotta täyttänyt väestö koulu- tusasteen, kunnan, sukupuolen ja ikäryhmän mukaan 1970-2012. [Verkkajulkaisu.] Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 26.4.2014]. Saatavana: <http://193.166.171.75/Dialog/Saveshow.asp>

Suomen virallinen tilasto (SVT). 2013. Väestörakenne: Väestö iän (1-v.) ja suku- puolen mukaan alueittain 1980-2013. [Verkkajulkaisu.] Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 26.4.2014]. Saatavana: <http://193.166.171.75/Dialog/Saveshow.asp>

Suomen virallinen tilasto (SVT). 2013. Väestörakenne: Väkiluku sukupuolen mu- kaan alueittain sekä väestömäärän muutos 31.12.2013. [Verkkajulkaisu.] Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 26.4.2014]. Saatavana: <http://193.166.171.75/Dialog/Saveshow.asp>

Suomen yleisten kirjastojen tilastot. 2013. [Verkkosivu]. Helsinki: Opetus- ja kult- tuuriministeriö. [Viitattu 26.4.2014]. Saatavana: <http://tilastot.kirjastot.fi/fi-fi/perustilastot.aspx?AreaKey=Y2013T2N164>

Tietoa Jalasjärvestä. [Verkkosivu]. Jalasjärven kunta. [Viitattu 26.4.2014]. Saata- vana: http://www.jalasjarvi.fi/site?node_id=1083

Tilastokeskus: Alipeitto. [Verkkosivu]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 2.5.2014]. Saatavana: <http://www.tilastokeskus.fi/meta/kas/alipeitto.html>

Tilastokeskus: Perusjoukko. [Verkkosivu]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 2.5.2014]. Saatavana: <https://www.tilastokeskus.fi/meta/kas/perusjoukko.html>

Tilastokeskus: Ylipeitto. [Verkkosivu]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 2.5.2014]. Saatavana: <https://www.tilastokeskus.fi/meta/kas/ylipeitto.html>

Tuomi, P. 2011. Kirjojen keskellä: Kirjastonhoitaja kaunokirjallisuuden asiantunti- jana. Helsinki: Avain/BTJ Finland Oy.

Vakkari, P. 1983. Kirjojen lukeminen ja yleiset kirjastot: Tutkimus yleisten kirjastojen käytöstä kirjakanavana. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy.

Verho, S. 2005. Kokoelmatyö murroksessa. Kirjastolehti (8), 20-21.

Wilén, R. & Kortelainen, T. 2007. Kirjastokokoelmien kehittämisen ja arvioinnin perusteet: teoria, menetelmät, käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Yleisten kirjastojen laatusuositus. 2010. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:20.

9 LIITTEET

LIITE 1 Kyselylomake

Kysely aikuisten kaunokirjallisuuden osaston käytöstä Jalasjärven kunnankirjastossa

Tämän kyselyn avulla tutkitaan aikuisten kaunokirjallisuuden osaston käyttötapoja ja mielipiteitä osastosta. Vastauksia käytetään Seinäjoen ammattikorkeakoulussa tehtävään opinnäytetyöhön. Kysely täytetään nimettömänä ja kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja yksilöimättä. Kiitos vastauksistanne!

Ensimmäiseksi kysytään taustatietoja. Olkaa hyvä ja vastatkaa kaikkiin kysymyksiin.

1. Sukupuolenne

mies nainen

2. Ikänne

alle 20 v.

20-29 v.

30-39 v.

40-49 v.

50-59 v.

60-69 v.

yli 70 v.

3. Koulutusasteenne (valitkaa ylin suorittamanne)

peruskoulu / kansakoulu / kansalaiskoulu

ammattitutkinto

ylioppilas

alempi korkeakoulututkinto

ylempi korkeakoulututkinto

tohtori / lisensiaatti

Seuraavaksi kysytään kaunokirjallisuuden osaston käyttöä koskevia kysymyksiä. Olkaa hyvä ja vastatkaa kaikkiin kysymyksiin.

4. Kuinka usein käytätte aikuisten kaunokirjallisuuden osastoa?

päivittäin

viikoittain

kuukausittain

harvemmin

5. Mitä lainaatte osastolta? (Voitte valita useamman vaihtoehdon.)

- romaaneja
- novelleja
- runoja
- näytelmiä
- äänikirjoja
- vieraskielistä kaunokirjallisuutta

6. Millaista kirjallisuutta luette mieluiten? (Voitte valita useamman vaihtoehdon.)

- uutuuksia
- klassikoita
- kotimaista kirjallisuutta
- ulkomaista / käännöskirjallisuutta
- vieraskielistä kirjallisuutta
- muuta, mitä? _____

7. Minkä genrejen/tyylilajien kirjoja luette mieluiten? (Voitte valita useamman vaihtoehdon.)

- dekkarit
- sota
- historia
- erä
- romantiikka
- scifi / tieteiskirjallisuus
- uskonnollinen
- fantasia
- jännitys
- erotiikka

8. Miten helposti löydätte mieluista luettavaa? (Ympyröikää vastauksenne.)

erinomaisesti	hyvin	melko hyvin	kohtalaisesti	huonosti
5	4	3	2	1

9. Miten kattavana (määrällisesti, ajallisesti, genrellisesti/tyylilajillisesti) pidätte kokoelmaa? (Ympyröikää vastauksenne.)

erinomainen	hyvä	melko hyvä	kohtalainen	huono
5	4	3	2	1

10. Miten hyvin eri genret/tyylilajit ovat mielestänne edustettuina? (Ympyröikää vastauksenne.)

erinomainen	hyvä	melko hyvä	kohtalainen	huono
5	4	3	2	1

11. Miten arvioisitte hyllyopasteita? (Ympyröikää sopivin numero.)

erinomaiset sanoa	hyvät	melko hyvät	kohtalaiset	huonot	en osaa
5	4	3	2	1	0

12. Miten arvioisitte aineiston esillepanoa (hyllyjärjestys, näyttelyt jne.)? (Ympyröikää vastauksenne.)

erinomainen	hyvä	melko hyvä	kohtalainen	huono
5	4	3	2	1

13. Miten hyvin eri genret/tyylilajit on mielestänne otettu huomioon esillepanossa?

erinomaisesti	hyvin	melko hyvin	kohtalaisesti	huonosti
5	4	3	2	1

14. Miten etsitte luettavaa osastolta? (Voitte valita useamman vaihtoehdon.)

- hyllyjä selailemalla
- kysyn vinkkejä kirjastonhoitajilta
- haen suoraan haluamani teoksen
- uutuushyllyä tutkimalla
- palautuskärryä tutkimalla
- suositushyllyä tutkimalla
- näyttelyitä tutkimalla

15. Millaista palvelua olette kirjastossa saaneet? (Ympyröikää sopivin numero.)

	erinomaista en käytä	hyvää	melko hyvää	kohtalaista	huonoa	
kirjavinkit	5	4	3	2	1	0
opastus	5	4	3	2	1	0
tiedonhaku	5	4	3	2	1	0
lainaus	5	4	3	2	1	0

16. Miten kehittäisitte aikuisten osastoa jatkossa? Millaista palautetta haluaisitte osastosta antaa? Sana on vapaa.

Kiitos vastauksistanne! Palautathan lomakkeen asiakaspalvelutiskille.

